

No 20
1937
30 s.

Haitse Kodu

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

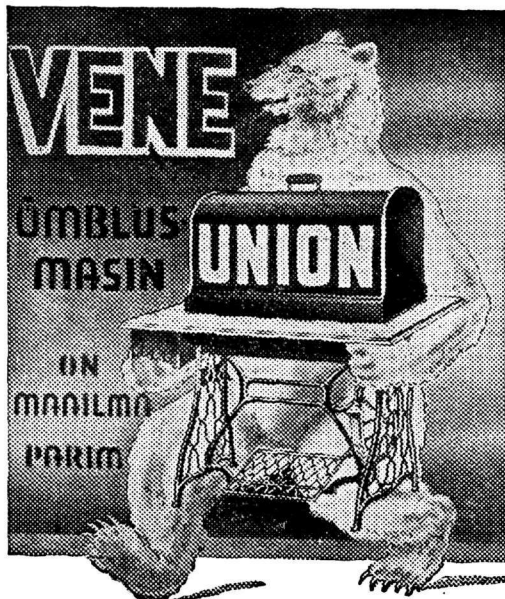

Nr. 20

1937

SISUKORD:

- Fr. Stokholm: Usupuhastuse pühaks.
- Suurte juhtide demokraatlik maa.
- A. Balder: Malevate pealike sügisene koosolek.
- Valve meie piiridel.
- Kaitseliidu Pärnu Malev 20-aastane.
- V. H.: Sood ja rabad viljakandvaks kultuurmaaks.
- V. H.: Tallinn aastakümnete eest.
- P. Onno: Lamades laskeasendi kätteõpetamine ja laskeharjutuse läbiviimine.
- Muusikalisi meelelahutusi noortele (järg).
- ju: Loomad sõjas.
- A. H.: Hiina probleem.

Need uued N. V. õmblusmasinad on niivõrd viimistletud ja täiendatud, et võistlevad täiel määral maailma parimatega. Praegune „UNION“ tagab hea materjali tõttu vastupidavuse, omab kerge käigu ja kindlustab puhta, täpse ja peene töö.

Tagavaraosad saadaval
Tasuta ilutikanduse kursused

ESINDAJA:

M. NARITS & Ko.

TALLINN, NIGULISTE 14,

TELEFON 446-68

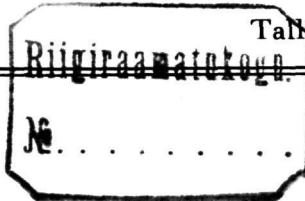
Laitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 20

Talinnas, laupäeval, 30. oktoobril 1937

XIII aastakäik

Usupuhastuse pühaks

*„Pea kinni, mis sul on, et ükski
sinu krooni ei võta!“*

(Joh. ilm. r. 3. 11.)

Usupuhastuse pühal, 31. oktoobril, pühitseb evangeelne protestantlik rahvas päeva, millal 420 aasta eest usukangelane Martin Luther lõi haamriga Wittenbergi linna lossikiriku uksele oma 95 vaidluslauset, et oma rahvale saavutada ristiniimese vabadust. Tolleaegne uhke paavst Leo X oli ka Lutheri kodumaa teinud turuks, kus raha eest müüdi patustlunastuse-kirju toreda Rooma Peetri kiriku ehituse heaks.

Oma aja rahvapoegade M. Lutherile oli selge, et sellane kiriku talitusviis uhkuses ja lootuses raha ja maise hiilguse peale ei ehita kirikut kui elavate usklike kogudust, vaid lükkab inimesi eemale. M. Lutheril oli elu ja usu aluseks Kristuse evangeelium Jumala armust rahva keeles, rahva kirik ja rahva kool lihtsal algristikoguduse kujul, mis pidi olema kõigile arusaadav ja vaimselt ühendav, ja esimeste kristlaste usaldavas vennaarmastuse vaimus inimesi liitma üheks Jumala rahvaks, kes tões ja töös on valmis kõigiks heategudeks Jumala auks ja ligimese kasuks.

Jumal oli evangeeliumi valguse küünla taevatulest süüdanud algristikogudusele, kuid katoliku kirik oli selle rahva eest vaka alla pannud ja näitas rahvale oma inimlikku tarkust ja väliseid kombeid, mis tihti oma

inimtraditsioonide täitmisel käisid otse Kristuse õpetuse vastu: pühakiri võeti koguni rahva käest ära!

Erfurti ülikooli raamatukogust sai Luther alles esimest korda pühakirja tervikuna enda kätte ja sealt paistsid heledate tähtedena talle sõnad: „õige omas usus peab elama,“ „inimene saab õigeks usu läbi Jeesuse Kristuse sisse Jumala armust,“ „pea kinni, mis sul on, et ükski sinu krooni ei võta!“ Need olid õiged pärlid elukroonis.

Wittenbergi linna kirikus on üks vana, osalt rikutud, pilt M. Lutherist ta kaasaegse kunstniku Lukas Kranachi poolt maalitud. See maal kujutab usuisa Lutherit kantslil jutlustamas: käsi on tal välja sirutatud ja näitab ristilöödud Kristuse peale, kantsli all on väike kogudus usukindlat jutlust kuulamas. Kolmekümneaastase ususõja ajal, kui Wittenbergi linn langes katoliiklaste sõjavägede kätte, nägi ja vaatles seda ilusat pilti keegi katoliiklane-hispaanlane. Ta tõmbas oma pistoda ja lõi sellega Lutherile seal pildil kehha, öeldes toorelt: „Ka surnult veel määratseb see elukas!“

Me peaksime ka Lutherit, seda rahva usukangelast, ikka enam kuulama jutlustamas, lugema ta töid, sest ta kuulutas puhast Kristuse evangeeliumi mitte enda auks, vaid Ju-

FR. STOKHOLM,

Tallinna Toompea Kaarli koguduse õpetaja ja Sõjaväe ja Kaitseliidu õpetajate senior

mala auks, mitte inimeste meele järgi, vaid Jumala sõna alusel, selles leidis ta igavest eluvalgust ja tõtt. Ta tundis ja tunnistas julgesti, et ka paavst ja kirikukogud võivad eksida ja on eksinud. Usuisa mõtted olid: pea kalliks tõsist vabadust, s. o. kristlikku vabadust, ole seotud Kristuse evangeeliu-miga, see on su elukroon: seisa võidukind-lalt alati eluvõitluses ja palu: „Jumal aidaku mind!“

Usupuhastaja M. Lutheri kindel mehine meel ja usk, seotud ainult Jumala sõnaga, õige südametunnistuse ja oma rahva vaba-dusega, olgu ka meile eeskujuks. „Pea kinni, mis sul on...“ Mis on siis meil?

Meil on tõesti palju varandusi: oma vaba Eesti isamaa — „meie õnn ja rõõm“, oma emakeelne Evangeeliumi Kirik ja rahvakool, usu ja südametunnistuse vabadus, oma ilus kallis kodu ja perę. Õigupoolest oleme väga rikkad. Ei ole meil ka vaeseid, kes kusagilt toetust ei saaks. Kõik areneb täiuslikkuse poole. Peame edenema veel usu, üksmeele ja ühistunde poolest, siis on meil kõik.

Kahjuks on aga meie materjaalselt mõt-lejal ajal palju segavaid helisid ja rahuta mõtteid, mis tahavad meie elukroonist eht-said pärleid välja kiskuda, lubades neid asendada palju kenamatega, tuues neid võõr-silt, maailma rahvaste turult. Kristuse usu asemel kõneldakse ja soovitatakse mingisu-gust rahvuslikku usku, kristliku vennaarmas-tuse käsu asemel ja elukõlbelisuse asemel soovitatakse uuemaid kombeid ja kõlblust, mida on loonud XX aastasaja inimesed. Kogu elu ja kõlblus peab kujunema inimes-tele kergeks, enam meelitavaks, teatraalseks ja inimsoovide ja aja maitse kohaseks. Tahe-takse küll, et Jumal ise ka oma maailma-korra muudaks meie aja inimtajude ja prae-guse aja inimsoole saadaks Kristuse teisel, moodsal, kujul maa peale, kes oleks kõiki-dele meie aja tarkadele vastuvõetav ja otsiks neid üles, paludes neid enese juure tulla.

Ei taheta õieti enam tööd teha tõsiselt ja üldsuse kasuks, õilsaid autoriteete ei taheta enam austada, ei olda rahul selle kõige Ju-mala õnnistusega ja heaga, mis meil on. Ei tänata ega paluta enam südamest Jumalat, ei teenita armastuses ligimesi; kõik tahavad suured, targad ja isevalitsejad olla.

Siin peavad just Eesti kodukaitsjad-kait-seliitlased andma head rõõmsat üksmeele eeskujuga oma riigi ja kiriku elavate ja tege-vate liikmetena oma vabas isamaa-armastuse töös ja tegevuses, ka evangeeliumi usus ja kristlikus elukõlbelisuses, et neid kalleid va-randusi, mis meil on, ka igal pool ja igal ajal austusega hinnataks ja hoitaks, ja pärandat-aks noortele jääva vaimu jõuna ja varana, siis ei võta meilt keegi ialgi meie krooni, see on meie elavat usku ja vabadust rahva, riigi ja kiriku elus. Siis elame kõige pühamas usus, kõrgeimas elukõlbelisuses ja tõsises isamaa-armastuses ja üksteise austamises, siis lii-gub meis usupuhastuse ja ärkamise aja elav vaim, siis oleme alati rõõmsad, rahulikud, vabad ja julged, ja kuigi vahel meile haavu lüüakse, me laulame siis ja palume: „Üks kindel linn ja varjupaik on meie Jumal tae-vas. Ta hoiab meid kui kilp ja mõök ja aitab kõiges vaevas...“, ja „Su üle Jumal val-vaku, mu armas isamaa!“

Tallinn, oktoobris 1937. a.

Fr. Stockholm.

Suurte juhtide demokraatia maa

Tšehhoslovakkia vabariigi aastapäevaks

Tšehhoslovakkia Vabariigi president
dr. EDVARD BENESH

Oktoobrikuu 28-dal päeval pühitses Tšehhoslovakkia vabariik oma iseseisvuse uuestisünni 19-dat aastapäeva. Kogu maal peeti sel puhul iseseisvuse pidustusi ja paraade, kus ühtlasi sügavas harduses mälestati suurt presidenti-vabastajat Thomas Garrigue Masaryki, kes tänavu sügisel igavikku suikus.

Tänavu esimest korda pühitses Tšehhoslovakkia rahvas oma riikliku iseseisvuse uuestisünni aastapäeva ilma Masarykita, kelle raugemata tahtejõud, sügav patriotism, üllas inimlikkus, kõrge kultuurilisus ja vankumata usk oma rahva geeniusse ning demokraatismi püsivusse olid neiks aluseiks, millele rajati ja ehitati see Euroopa rikkaimaid ja võimsaimaid, maailmasõjas uuesti sündinud, riike.

Suur isamaalane, inimeste hingeõilsust arendav õpetlane-mõttetark ja kõigi vastu erapooletu ning tasakaalukas riigimees Masaryk sai oma rahva ja riigi

uuestisünni loojaks ja jäi rahva vabal ning üksmeelsel tahtel kaheksateistkümneks aastaks järjest neli korda tagasivalituna Tšehhoslovakkia presidendiks, kuni viimaks 85-aastase raugana oma raskest ametist loobus, soovitades oma töö jätkajaks ja Tšehhoslovakkia arengu ning õnne kaitsjaks oma kauaaegse ja parima õpilase dr. Edvard Beneshi.

Neile kahele mehele võib võimas- ja kõrgekultuuriline Tšehhoslovakkia riik ja demokraatia uhke olla. Euroopa ajaloo on nad mõlemad õilsad ja imetlemisväärased unikumid. On ju Masaryk neid väga haruldasi kroonimata riigipäid kultuurilise maailma ajaloo, kellele tema rahvas riikliku aktiga — rahvaesinduse otsusel — annetab ametliku aunime, — pealegi nii õilsa: Vabastaja. Ja kelle kohta riigi põhiseaduses on eriti märgitud, et esimest presidenti — Masaryki — võib ainsa isikuna mitmekordselt korduvalt Tšehhoslovakkia riigipeaks tagasi valida.

Tema pärija, järglase ja õpilase, Beneshi eest räägib aga see fakt, et Benesh oli alates Tšehhoslovakkia riigi loomisest kuni presidendiks valimiseni vahetpidamata kaheksateistkümmend aastat oma riigi välisministriks. Valitsused tulid ja läksid, kriisid viisid minema peaministreid ja teisi tema abilisi. Alati-seks seisma jäi aga välisminister Benesh, keda usaldas rahvas, parlament, hallpea president ja kogu Euroopa.

Nii suur on olnud Tšehhoslovakkia rahva usaldus ja austus nende kahe mehe vastu. Nüüd Masaryki enam pole ja Tšehhoslovakkia rahvas pühitses oma vabariigi aastapäeva ilma temata — teise suure juhi all. Maailmasõjakeerises uuestisündinud riigist on Tšehhoslovakkia sisepoliitiline ja majanduslik areng olnud kõige rahulikum ja stabiilsem. Tänu oma juhtidele ja suurtele loodusvaradele on see rikas tööstuse ja kõrgekultuuriline põllumajanduslik riik saanud pidevalt ja võimsalt areneda, jäädes truuks oma demokraatlikule korrale, sõpradele, lepitus- ning rahupoliitikale, Rahvasteliidule ja kõigi rahvaste koostöö vaimule.

Eesti ja Tšehhoslovakkia vahetõtt on alati olnud hea. See on aasta-aastalt järjekindlalt tihedamaks muutumas nii kultuurilisel kui ka majanduslikel aladel. Kaubanduslik läbikäimine mõlema maa vahel on järjest tõusmas. Meie noortest on paljud Tšehhoslovakkia ülikoolides saanud tehnilise erihariduse. Mõlema maa muusika- ja kunstirahva läbikäimised ning suhted on elavad ja rõõmustavalt südamlikud.

Tšehhoslovakkia demokraatia areng ja võimsus on Euroopa rahu ja väikerahvaste iseseisvuse püsivuse pante. Sellena leiab Tšehhoslovakkia austust ja sõprust ka meil, Eestis, kes meie oma riiklikus ülesehitavas töös ja rahupoliitikas taoteleme samu ideaale ja sihte.

MALEVATE PEALIKUTE SÜGISENE KOOSOLEK

Kaitseliidu kui suurearvulise seltskondliku organisatsiooni töö on siis edukas, kui see sünnib ühises arusaamises ja lähemas kontaktis staapide ja üksuste vahel. See ühine arusaamine ja kontakt saavutatakse pidevas läbikäimises, aga veel suuremal määral pealike töökoosolekutel. Suurimaks ja tähtsaimaks koosolekuks on kujunenud malevate pealike sügisene koosolek, kus kuulatakse ära möödunud aasta tegevuse aruanne, tehakse sellest järeldusi ja võetakse õpiseid, arutatakse läbi ja võetakse vastu eeloleva aasta tegevuse kava ja seoses sellega ka eelarve. Pärast malevate pealike koosolekut korraldatakse malevais omakord maleva allüksuste pealike koosolekud, kus arutatakse läbi samad küsimused maleva tegevuse ulatuses. Nii jõuavad kaitseliidu juhtimise keskustest algatatud ideed ja kavad kohapealsete üksusteni. Need kavad, võetud vastu ühistel koosolekutel, leiavad siis ka üksmeelset täitmist.

Käesoleva aasta malevate pealike sügisene koosolek peeti Tallinnas oktoobri teisel poolel. Koosolek oli väga mõteterikas ja selle refereerimine ajakirja veergudel täies ulatuses on ruumi puuduse pärast võimatu. Peatume siis vaid tähtsamate küsimuste juures.

Tegevuse aruannet ära kuulates konstateeriti kaitseliidu organisatsiooni tugevnemist, üksuste sisemise liituvuse suurenemist ja liikmete juurekasvu. Väljaõpe ja seltskondlik tegevus on olnud eriti intensiivne, nii et see on muutumas pealikele liigagi jõudu kulu tavaks. Õppetegevuse suunades 1936/37. aasta jooksul ei olnud suuremaid muudatusi. Kaadri ja vanemate pealike ettevalmistuse täiendamine sündis peastaabi otsesel juhtimisel. Selleks lahendati kaitseliidu instruktorite poolt peastaabi poolt saadetud 2 taktikalist ülesannet ja 33 instruktorit täitsid iseseisvate uurimistöödena nimelised teemad. Maleva pealikud ja instruktorid võtsid osa garnisonides korraldatud ohvitseride õppustest. Vabatahtlike pealike kaadrile peastaabi poolt korraldati:

- rk. üksuste pealike kursus;
- sanitaarpealike gaasikaitse kursus;
- purilendurite kursus ja laager;
- laskejuhatajate kursus ja snaipeerite laager;
- res.-ohv. aastmes ülendamise katsetele ettevalmistuse kursus;
- mereüksuste pealike ettevalmistuskursus;
- relvurpealike või relvaseppade kursus.

Malevad korraldasid noorematele pealikele 640 mitmesugust kursust, milledest võttis osa 1724 pealikut.

Õpperaamatuid ja määrusi anti peastaabi poolt välja arvult viis. Need on: „Merekaitseliitlase käsiraamat“, „Taktikaliste õppuste ja manöövrirte korraldamine kaitseliidus“, „K. L. laskevõistlused ja nende määrused“, „Jao lahingväljaõppe võistlused“ ja „Patrullvõistluste määrused“.

Taktikalise väljaõppe alal oli suuremaks sündmuseks Sakala sügismanööver 1936. a. oktoobrikuus. Iseäranis leidis rõhutamist väikeüksuste taktikaline väljaõpe, milleks malevates ja malevkondades korraldatakse jao lahingväljaõppevõistlusi ja patrullvõistlusi.

Õise tegevuse elustamiseks iga malevkond korraldas ühe õise õppuse.

Väljaõppe alal suuremaks tegevuseks on laskmine. Siin oli tegevuse raskuspunkt lahinguilmelisel laskmisel ja laskeradade sisustamisel lahinguilmeliste laskmiste läbiviimiseks. Aasta jooksul laskurite arv tõusis 3800 mehe võrra ja klassilaskurite arv aasta lõpuks oli 53,5% kaitseliitlaste üldarvust. Suurematest kaitseliidu võistlustest on nimetada karikavõistlusi ja meistervõistlusi. Karikavõistlusist võttis osa 98,4% kõigist kaitseliidu tegevliikmeist, saavutades iga liikme kohta keskmise silmade arvu 46,888 (võimalikust 80-st). Laske-sportklubi tegutses 86, kokku 1040 laskesportlasega. Laskeradasid oli kaitseliidul 523. Sõjaväepüüsi õppelaskeharjutusi oli aasta jooksul 6208, millest osa võttis üldarvust 96876 kaitseliitlast. Nii käis iga kaitseliitlane keskmiselt 2,7 korda laskerajal. Lahing-laskeharjutusi käis laskmas 5545 kaitseliitlast. Laskevõistlusi kõigist relvadest kokku korraldati 1292, millest võttis osa üldarvult 51.195 kaitseliitlast.

Kehalise kasvatusel suuremat harrastamist leidis suusatamine. Üldse võttis kehalise kasvatusel tegevusest osa 5077 kaitseliitlast ja 969 naiskodukaitse liiget. Kehalise kasvatusel korraldati 1065 võistlust 18.351 osavõtjaga.

Eriüksustes arenes intensiivne tegevus nende erikava kohaselt. Mitmesuguseid vähemaid õppusi, välja arvatud laskmine, korraldati arvult 5927 õppust 132.137 osavõtjaga. Nii käis iga kaitseliitlane aasta jooksul õppusel keskmiselt neli korda.

Seltskondliku tegevuse alal oli suuremaks tegevuseks Vabariigi aastapäeva ja Võidupüha pühitsemise korraldamine, mis viidi läbi kaitseliidu juhtimisel. Teisena seltskondliku tegevuse alal peab nimetama kaitseliidu osavõttu kohalikest rahvuslikest sündmustest.

Ära tähendades veel naiskodukaitse, noorte kotkaste ja kodutütarde tegevuse, saame pildi kaitseliidu tööpõllust.

Teiseks tähtsamaks punktiks malevapealikute koosolekul oli 1938. a. tegevuskava läbivaatamine. Tegevuskava järgi suuremateks kaitseliidu üleriiklikeks üritusteks 1938. a. on:

— Suusatamisvõistlused Viljandis 18.—20. veebruarini. Ühel ajal kaitseliidu suusatamisvõistlustega kaitseliit korraldab Viljandis Eesti, Soome Läti ja Soome omakaitseorganisatsioonide vahelised suusatamisvõistlused.

— Suusatamiskursus Viljandis 8.—13. veebr.

— Mereüksuste pealikute kursus Tallinnas 19.—27. märtsini.

— Kaitseliidu maj. adm. üksuste pealikute õppepäev Tallinnas 17. aprillil.

— Raskejõustiku-võistlus Tartus 23.—24. aprillil.

— Suurtükiväe patareide ja veterinaarpealikute laager Värskas 27.—29. maini.

— Gaasikaitse üksuste pealikute õppepäev 10.—12. juunini.

— Laskemeistervõistlused Tallinnas 15.—18. sept. Eraldi korraldatakse noortele, mittesõjaväeteenistuse-ealistele, laskuritele meistervõistlus 21. aug. Ühel ajal laskemeistervõistlustega korraldatakse Tallinnas Eesti, Soome, Läti ja Poola omakaitseorganisatsioonide-vaheline laskevõistlus.

— Res.-ohv. aukõrgenduse katsed ja neile ettevalmistuskursus on kavatsatud korraldada novembrikuus.

Taktilise väljaõppe alal endiselt rõhutatakse väikeüksuste ettevalmistust, milleks üksused korraldavad jao lahingväljaõppe- ja patrullvõistlusi. Iga malev korraldab ühe talvise ja iga malevkond ühe öise õppuse. Laskmise alal jätkub tegevus lahingulilmeliste laskeharjutuste korraldamisega, kus see veel lõpule pole viidud. Pärast aastast vaheaega iga üksus korraldab jälle karikavõistlused, mis 1937. a. üksustele ei olnud kohustuslikud. Uue üritusena on võetud tegevuskavasse noorte, mittesõjaväeteenistusealiste, laskmisest huvitatud kaitseliitlaste organiseerimine, neile väikekaliibri-püssist laskmise võimaldamine ja noortele erivõistluste korraldamine.

Seltskondliku töö alal on endiselt ülesandeks kohtadel Vabariigi aastapäeva ja Võidupüha korraldamine. Raskusi on eeloleval aastal Võidupüha korraldamiseks, sest Võidupühal on kavatsus korraldada laulupidu, kus viibivad üle riigi laulu- ja pasunakoorid ning juhtivad tegelased.

Naiskodukaitse jätkab tööd massitoitlustamise, sanitaarteenistuse ja kaitseliidu üksustele tulude hankimise alal.

Noortel kotkastel ja kodutütardel seisab ees suuremate tegevustena kindla asukohaga laagri ehitamine, juhtide kaadri väljakoolitamine ja vanemate poiste ja tüdrukute organiseerimine.

Siin on loetletud vaid kaitseliidu tegevuse eesmärgid, suunad ja suuremad tegevused. Nende eesmärkide saavutamiseks ja suurematele üritustele ettevalmistamiseks käib igapäevane tegevus 80.000-arvulises kaitseliidu peres.

Meie Kaitseliidu kolmik — E. Rikand, E. Rull ja A. Liivik, kes Helsingi laskemaailmavõistlustel Eestile töid esikoha väikekaliibripüssi laskmises

Kolmandaks suuremaks päevakorrapunktiks pealike koosolekul oli 1938./39. a. eelarve läbivaatamine. Suurimaks takistavaks teguriks kaitseliidu tegevuses on rahasummade ja ruumide puudus. Riigi toetussummad ulatuvad ainult kuni malevateni ja malevad peavad neile ise veel lisa hankima. Vähemad üksused peavad kuludeks ise tulusid hankima. On katsutud leida lahendust, et ka vähemad üksused malevate kaudu saaksid toetust, aga seni pole summasid selleks veel leitud. Kaitseliidu organisatsiooni ja tegevuse kasvamisega on kasvanud ka administratsiooni- ja majapidamiskulud, mis kokku teevad välja 68% eelarve summast. Relvade, laskemoona ja kaitseliidu tegevuse peale jääb vaid 32% ja sellest summast ei jätka kaugeltki.

Arutades ja läbirääkides veel paljude kaitseliidu ellu ja tegevusse puutuvate küsimuste kohta, jõuti ühistele seisukohtadele ja pealikud lahkusid, et vastuvõetud kavade ja saadud juhendite kohaselt kaitseliidu tegevust koha peal juhtida ja jätkata.

A. BALDER.

Valve meie piiridel

Esimesel novembril k. a. pühitseb meie piirivalve oma tegevuse 20-aastast kestvust. Alljärgnevaga heidame kokkuvõtliku pilgu tema senisesse arengusse ja töötulemustesse

Vajadus piiri valvamise järele tekkis koos meie omariikluse sünniga. Vabadussõja päevil teostati piirivalvamist peamiselt sõjaväeosade, osaliselt ja ajuti ka kaitseliidu üksuste kaudu. Pärast vabadussõda esimestel aastatel jätkasid piiriäärsed sõjaväeosad kõrvalülesandena piirivalveteenistust. Rahuaegsele tegevusele üleminekul esitus aga ilmne vajadus iseseisva piirivalve-aparatuuri järele, mis põhjusel Riigikogu 30. mail 1922. a. võttis vastu seaduse, millega piirivalve allutati Siseministrile ning sama aasta 20. septembril otsustas vab. valitsus Siseministeeriumis asutada piirivalve valitsuse ning määras tolleaegse ja ka praeguse Siseministri Kaarel Eenpalu ettepanekul kindlaks piirivalve organisatsiooni, formeerimise ja edaspidise töö aiused.

Piirivalve valitsuse ülem kindral-major
A. KURVITS VR I/2

Piirivalve tegelikuks formeerijaks määrati 1. nov. 1922. a. kolonel-leitnant, praegune kindral-major Ants Kurvits VR I/2.

Piirivalve korraldamine ja tegutsemine sündis esialgselt endiste Vene seaduste kohaselt, mis aga aja kestes ning tegelike tarvete ja olukordade kohaselt järk-järgult uuendati ja täiendati Eesti oma seaduste ja seadlustega. Hiljem aga koondati aastate kestes väljakujunenud kord ja omandatud kogemused kokku erilisse Piirivalve Seadusesse, mis Riigivanema dekreedina hakkas kehtima 5. jaanuaril 1936. a.

Piirivalve tegevuspiirkonnaks on vabariigi piirid kogu ulatuses: merepiir põhjas ja läänes 1159 km mandri rannajoont mööda, idas Vene piir 276 km ulatuses, millest 129 km on kuiva maad ja 147 km Peipsi, Lämmi ja Pihkva järve piiri, lõunas Läti piir 365 km, kokku 1800 km. Kui aga arvata siia juure saarte ümbermõõt, siis tõuseb valvepiirkonna pikkus üle 4000 km.

Piirivalve ülesandeks on: esemete seadusevastase üle riigi piiri toimetamise ja riigi piiri seadusevastase läbistamise tõkestamine; salakaubaveo ja tollivarjamise süütegude ning riigi piiri loata läbistajate avastamine ja jälitamine; riigi piirimärkide korrashoiu eest hoolitsemine; sõjaväevõimude poolt antavate riigikaitse ülesannete täitmine Siseministri ja Sõjavägede juhataja vahelisel kokkuleppel antavate erijuhtnõuude alusel; muude ülesannete täitmine, mis seadustega, seadlustega, määrustega või eeskirjadega Piirivalve peale pannakse.

Salakaubaveo vastu võitlemisel on tõsist tööd olnud eriti mere- ja lõunapiiril. Oma tegutsemise kestel on piirivalve tabanud salakaupa 4513 juhtumil, sellest salapiiritust 3386 juhtumil — kokku 244.064 ltr., ülejäänud 1127 korral on tabatud salakaubana mitmesuguseid muid artikleid.

Ühes salakaubaga on salakaubitsejailt ära võetud ja vastavatele tolliasutustele üle antud salakauba veovahendeid: autosid 21, mootorpaate 86, purjepaate 33, sõudepaate 52, jalgrattaid 53, hobuseid ühes vankrite ja rakmetega 168. Salakaubitsejaid on tabatud 5016.

Piirivalve poolt tabatud salakauba eest on tolliasutuste poolt peale salakauba konfiskeerimise määratud salakaubitsejaile tollitrahvi Kr. 5.346.581,90.

Salakaubitsemise, eriti salapiirituse veo, tõkestamiseks on Piirivalvel tulnud pidada pidevat võitlust. On isegi aset leidnud tulevahetusi salakaubitsejate ja pii-

rivalvurite vahel, kusjuures on olnud mõlemal pool haavatuid ja ka surmasaanuid.

Saapiirituse sisseveo alal viimastel aastatel ilmneb tagasimineku, mis peamiselt on tingitud Piirivalve intensiivsest valvest maal ja merel, tihedast koostööst teiste ametivõimude ja sellekohaste kokkulepete alusel Soome merevalvega, tehniliste valveabinõude täiendamisest ja nende arvu suurenemisest, aastate jooksul omandatud kogemustest ja salakaubitsejate võtete tundmaõppimisest ning salakaubitsemise tõkestamiseks kehtima pandud seadusist ja sundmäärusist, mis võimaldavad salakaubaveos kahtlaste isikute üle kindlat kontrolli teostada ja hõlbustavad järelevalvet merel laevade liiklemise ja nende tegevuse üle.

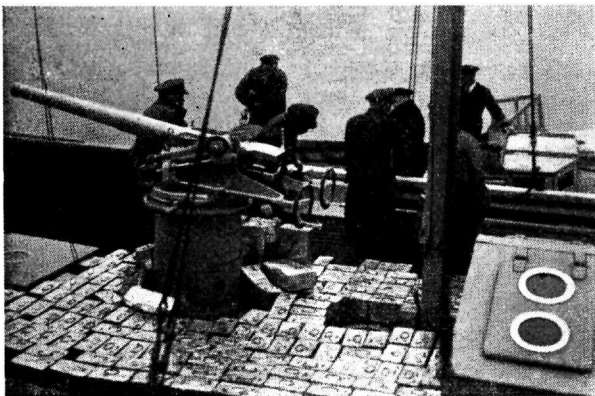
Kõik need põhjused on loonud olukorra, kus sissekukkumiste tagajärgede kartusel vähem riskeeritakse, kuna tasuvus ei ole suur.

Maapiiril, peamiselt idaosas, on piirivalvel tege mist olnud loata üle riigi piiri käimise tõkestamisega.

Eriti hoolsasti on väljas oldud riigi korda ja rahu ähvardavate salaja üle riigi piiri käijate tabamiseks, kusjuures on saanud haavata ja surma piirivalvureid ja üle piiri käijaid.

Loata üle riigi piiri käijaid on tabatud Eesti — N. Vene piiril 4440, Eesti—Läti piiril 3241 ja merepiiril 772— kokku 8453 isikut.

Loata üle piiri käijaks on olnud igasugused seiklejad, lahedama elu otsijad, salaluureagendid, põgenikud N. Venest, kriminaalkurjategijad, ja kalurid, kes Peipsi ja Pihkva järvel kalastades on sattunud üle riigi piiri.

3000-ltr. salapiirituse laadung vhl. Kõul, milline viimase poolt tabati P-Malosi saare lähedal 21. okt. 1937.

Üldiselt on märgata loata üle riigi piiri käijate arvu vähenemist. Loata üle riigi piiri käimise ja sellega ühenduses poliitilise kuritegevuse tõkestamist on põhjustanud valveõrgu korraldamine vastavalt olukorrale, aastate jooksul omandatud kogemused, maastiku, üle piiri käimise teede ja kohalike elanike tundmaõppimine, tihe koostöö teiste ametiasutustega ja Eesti - N. Vene piiriäärsees maaribas liiklemist korraldav vastav sundmäärus, mille järgi piirivöös võib liigelda piirivalvelt antud eriloa alusel.

Tunnimees talvel Pihkva järve ääres

Piirivalve teostab üle piiri liiklemisel passikontrolli kokku 31 piiripunktis, lastes isikuid üle piiri selleks maksuma pandud korra alusel.

Lihtsustatud korras lastakse läbi piiripunktide triptikute ja tollipassikaustikute põhjal autosid ja mootorrattaid ning piiriäärsete elanike mootorsõidukeid legitimatsioonikaartide järele.

Ka täidavad piirivalve kordoniülemad ja postivanemad tollipunktiülema kohuseid Eesti-Läti piiril 10 ja merepiiril 15 tollipunktis, lastes maksmapandud korra alusel kaupu üle riigi piiri ja võttes tolli alal ettenähtud makse.

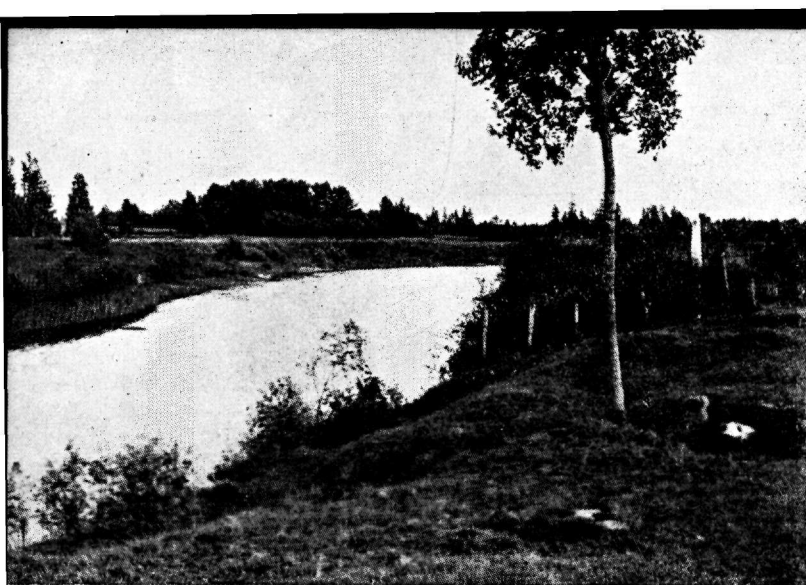
Mere, Peipsi ja Pihkva järve rannikul piirivalve kordoniülemad ja postivanemad oma piirkondades täidavad rannavanema kohuseid. Laevade ja uppunud varade päästmise ning abiandmise alal on olnud asja-toimetusi 507.

Eesti - N. Vene piiril on piirivalve jaoskonnauilemail olnud kokkusaamisi N. Vene piirivalve esindajatega 304 korral mitmesuguste väiksemate piirivahejuhtumite lahendamiseks.

Lisaks eelpooltoodule on Piirivalve poolt avastatud rida mitmesuguseid muid seaduste ja määruste rikkumisi ja koostatud protokollid 1231 juhtumil.

Peale eelnimetatud kohuste on Piirivalvel täita veel muid kõrvalkohuseid, näiteks sadamate valve, Tartu Ülikooli Meteoroloogia-Observatooriumi jaoks meteoroloogilised vaatlused, Eesti kodanikelt võlguleva välispassimaksu sissenõudmine piiripunktides, tuletorniülevaltaja kohused, laevasõiduliini siht- ja automaattulede kustutamise ja süütamine ning rida vähemaid kohuseid üksikutes kordonites ja postides.

Riigi piiri korraldus on uuenud piiriposte, parandatud traataeda, puhastatud piirikraavi ja piiririba, ehitatud patrulliteid ja vaatetorne, rajatud uusi patrulliteid jne.

Kudepi jõgi — seal, kus ühtuvad Eesti-Läti-Vene piirid

Ka on vääriiline tähelepanu pööratud ametihoonete ja personaali korterite olustiku paremale järjele tõstmisele. Aastate jooksul on ehitatud 40 kordoni- ja 123 kõrvalhoonet. Kordonite maa-alade korraldamise ja ümbruse kaunistamise alal on tehtud kavakindlat tööd, mille tõttu kordonite ümbrus on omandanud kauni ilme.

Piirivalve koosseisus on ohvitserid ja üleajateenijad.

Mitmeskesiste ülesannete täitmine nõuab piirivalve koosseisult teadmisi nii sõjalisi kui ka tolli- ja politsei-alal. Vajaliste teadmiste täiendamise otstarbel on võetud osa mitmesugustest kursustest ning korraldatud eriotstarbelisi kursusi õpperajoonis.

Õpperajoonis toimub ka teenistuskooerte kasvamine ja õpetamine. Valveteenistuses salaja üle piiri käijate tabamisel ja salakaubitsejate jälgimisel on kasutatud koeri hea eduga.

Laiaulatuslike teenistuskohuste täitmise kõrval on tegeldud ka spordi alal. Peamiselt harrastatakse su-

vel laske- ja talvel suusasporti, millised spordialad on lähedasel seoses piirivalve teenistusega. Ametliku laskmise ja väljaõppe kõrval on Ohvitseride Kogu ja üleajateenijate Laskesportühingud ning Keskühing lasketaseme tõstmiseks palju kaasa aidanud.

Eesti Laskurliidu ühingu- ja laskuringkondade vahelistel võistlustel on Piirivalve Laskurklubide Ringkond alates 1934. a. kolm korda järjest tulnud esikohale ja võitnud sõjaministrielt väljapandud rändauhinna.

Suusasporti edukaks arenemiseks on annud hoogu jaoskondades selleks väljaõpetatud suusameistrite poolt valmistatud suusad, mis võimaldas varustada odavalt tervet koosseisu suuskadega. Organisatsioonidevahelisel suusatamise võistlustel 1935. a. Elvas ja 1936. a. Võrus tuli piirivalve teisele kohale. Veebruaris 1937. a. riigivanema nimelisel Tallinn-Valkla-Tallinn teatesuusatamisel tuli esikohale piirivalve meeskond ja omandas esmakordselt riigivanema rändauhinna.

Peale üldiste organisatsioonide vaheliste laske- ja suusatamisvõistluste on võetud osa paljudest kohalike organisatsioonide poolt korraldatud laske-, suusatamis- ja mitmesugustest muudest spordivõistlustest, kus saavutati häid tulemusi.

Ka võetakse elavalt osa seltskondlikust elust, eriti kaitseliidu ja viimastel aastatel tuletõrje tööst.

Rohkesti on piirivalves kaitseliidu liikmeid, millest on suur kasu teenistusele.

Oma liikmete ainelise külje parandamiseks ja vaimse kultuuri tõstmiseks töötavad Ohvitseride Kogu ja üleajateenijate Kogud, kes vaatamata raskusile, mis tingitud liikmeskonna laialipaigutusest mööda vabariigi piiri, on suutnud põhikirjas ülesseatud eesmärkide arendamisel mõndki korda saata.

Piirivalves on kõikjal ja alati käimas kibe töö, et suuta vääriiselt täita oma ülesandeid ülivastutusrikkas ja suure tähtsusega piiriteenistuses.

Soovime sellele tööle parimat edu ka tulevikus.

Kaitseliidu Pärnu Malev 20-aastane

Omakaitse mõte kerkis meie rahulikult elada tahtvas rahva terves hinges spontaanselt esile Vene riigi lagunemise ajajärgul 1917. aastal. Kõigis meie kodumaa keskusis, ühes kohas nädal varem, teises nädal hiljem tekkisid 1917. a. sügisel omakaitse üksused, mis olid otseseks aluseks meie praegusele võimsale Kaitseliidu organisatsioonile. Ka Pärnu linnas asuvais vene tagavaravägedes olid 1917. a. sügisel lagunemine ja distsipliini puudus täielised peremehed. Korrahoidmise asemel laaberdasid soldatid üksikult ja salkadena ümber. Õhtuti paugutati püsse, mis hoidis kodanikke alaltiselt hirmul. Tuli ette sissetungimisi ja vargusi. Pimedate ööde pikkenemisega kardeti halvemat.

21. sept. 1917. a. (vana kalender) peeti linnaameti majas koosolek, millest võtsid osa Aleksander Tamman (surnud), M. Kangro, J. Timusk, J. Lüdigi, S. Bremen, J. Schots, maakonna miilitsa esin-

dajana praegune linnapea H. Soo, ning tuletõrje esindajad Sits ja Loorents. Koosolekul tunnistati tarviliseks rahva omakaitse, vabatahtliku miilitsa, asutamine. Miilitsaülemaks valiti A. Tammann. Algas organiseerimine. Linn jaotati viide osakonda ja osakonnad omakorda 13 jaoskonnaks. Igast jaoskonnast saadeti ööseks tänavale kolmemehelised patrullid. Välise tunnusmärgina kandsid omakaitse liikmed valget käelinti tähtedega „V. M.“ (vabatahtlik miilits), ja neile anti välja vastavad liikmekaardid. Organisatsiooni asutamiseest teatati garnisoni ülemale ja tööliste ning soldatite täidesaatvale komiteele.

Vabatahtliku miilitsa liikmeiks võeti vastu usaldusväärseid kodanikke. Neid kogunes varsti ligi 400 meest. Kuna miilitsal ei olnud relvi, käisid mehed patrullis peajasjalikult oma relvadega, missuguseid oli registreeritud 120 revolvrit, 35 sõjaväepüssi ja 23 jahi-

püssi. Kodanikud said järele rahulikult magada, kuna korratud öösel kadusid ja patrulliteenistuses omakaitse tegelasil ei tulnud ette kokkupõrkeid.

Vabatahtliku miilitsa tegevus katkes saksa okupatsioonivägede sissemarssimisega. Saksa väed saabusid Pärnu öösi ja sattusid kokku patrulliteenistust pidavate miilitsameestega, sundides neid seisatama. Selgusele jõudes, et on tegemist korraldajatega, suuremaid sekeldusi esile ei kerkinud. Kuid mõne päeva pärast tehti miilitsale korraldus relvad ära tuua, ähvardades relvahoidjaid surmanuhtlusega. Kuna omakaitse erarelvad olid linnaametis registreeritud, alistusid paljud korraldusele. Kuid sakslastel oli relvade ära korjamine alguses puudulikult korraldatud. Relvad lasti naisgümnaasiumi juures asetseva võimla põrandale hunnikusse laduda ilma kviitungit andmata ja relvatoojat nimekirjas maha märkimata. Julgemad tegid sellest oma järeltõusid ja jätsid relvad viimata, neid ära peites. Hiljem, vabadussõja päevil, läks relvi hädasti vaja.

Okupatsiooniajal omakaitse tegevus seisis, kuid mitte täieiselt. Tasakesi peeti kitsamas ringis omavahel sidet ja oodati sündmuste arenemist. Nii täitis praegune maleva pealiku abi J. Jakobson Tallinna erireisidel kulleri ülesandeid. Ka viis ta praeguse Riigihoidja kätte ta erakorterisse 23. veebruaril 1918. a. Pärnus väljakuulutatud iseseisvuse akti ja teinekord kirja enne Eesti vallavanemate Riiga kutset. Samuti võttis ta osa nõupidamisest Tallinnas Krediidpanga majas.

Kohe pärast okupatsioonivägede lahkumist nimetati Kaitseliidu ülemaks Pärnu Felix Tannebaum (praegune Tartu Panga direktor), kes aga ohvitserina astus varsti tegevväkke. Tema asemele määrati Kaitseliidu Pärnu osakonna pealikuks Karl Laurits, praegune kolonel, kes selles ametis oli kuni aprillikuuni 1919. a. Arvates aprillikuust 1919. a. määrati Pärnu Kaitseliidu osakonna ülemaks Peeter Päts.

Huvitav, et Kaitseliidu sellasel kujul, nagu ta on praegu, enne 1. dets. sündmusi meil ei soovitud näha. Et usaldusväärseid kodanikke väljaspool sõjaväge organiseerituna koos hoida, asutati jahipidamise sildi all Kaitseliidu kütisalgad. Pärnus peeti maakonna Kl. ülema Peeter Pätsi juhatusel linnaametis „Kl. Jahiarmastajate rühma“ asutamise koosolek 24. juulil 1919. a. Kokku tulnud „Jahiarmastajateks“ olid Kl. ülem P. Päts, linna komandant G. Valdman, sadamakapten J. Juurikas, Kl. ülema asjaajaja A. Linsson, miilitsaülem E. Anso. Koosolekul, 14. augustil 1919. aastal, määratakse, „et iseseisvate jahirühmade asutamine ei ole ette nähtud. Kõik jahimehed peavad astuma maakonna rühma liikmeiks ja täitma kõiki juhtkirjas ettenähtud määrusi. Osakond otsustati maal asutada ainult Kl. jaoskondade ja komandantuuride arvule vastavalt. Rühma keskkohast (juhatus) peab tin-

gimata olema komandantuuri või Kl. jaoskonna ümbruses.“ Jahiarmastajate rühm kasvas Pärnus varsti ligi 100-meheliseks. Isikliku jahipüüsi kõrvale, kel see oli, anti välja vintpüss, ja juhatuse koosolekul, 16. augustil 1919. a., otsustati korraldada märgilaskmisi „kuuliga kroonupüssist“ 150 mtr. kaugusele, 2 lasku lamades ja 3 püsti. 13. oktoobril peeti linna karjamaal linna komandandi G. Valdmanni juhatusel laskeharjutus, millest võttis osa mõnikümmend salga liiget.

Sisekaitse ülema korraldusel kästi 1. juulist 1920. aastal liikvideerida Kaitseliidu jaoskonnad ja 1920. a. lõpul Kaitseliidu kütisalk muudeti Pärnu Kütiseltsiks. Hiljem selleaegsele rahvaväe ja Kaitseliidu ülemale major J. Pulmale tehti ülesandeks organiseerida vormiliselt Kl. kütisalk, missugune pidi jääma Pärnu tegutsema eripõhikirja alusel. Salka koondus umbes 40 meest, kes kõik olid varustatud vintpüssidega. Eriülesandeks oli politsei abistamine segaste olukordade puhul. Pärnu salk tegutses kuni 1. detsembri sündmusteni. Alles pärast punaste võimuhääramise katset Pärnu malev organiseeriti sellasena nagu me tunneme malevat tänapäeval. Major J. Pulma jäi rahvaväe ülema ameti kõrvale ka Kaitseliidu ülemaks kuni märtsikuuni 1935. a., millal ta andis maleva üle praegusele maleva pealikuks major J. Lugusele.

Praeguse juhatuse moodustavad: esimees pealik J. Lugus, abiesimees peal. abi J. Jakobson, valitud liikmed M. Kangro, J. Kalmaru ja P. Suve.

Pühapäeval, 3. okt. s. a., pühitses malev pidulikult oma 20. aastapäeva. Koos malevaga võisid maleva juhatusest kodukaitse 20. tegevusaastat mälestada maleva vanimaid tegelasi laekahoidja M. Kangro ja pealiku abi J. Jakobson.

Tänu püsivatele maleva juhtidele, agaratele pealikele ja malevlastele on Pärnu malev seni püsinud malevate esirinnas. Hoolega valitud koosseisu ei nakatanud moodne punaste vaadete haigus ega unustanud malevlased oma erapooletuid õilsaid ülesandeid vapside rahvaliidumise ajal. Malevas on valitsenud distsipliin ja eeskujulik kord.

Istuvad: J. Jakobson, maleva pealiku abi, major J. Lugus maleva pealik, M. Kangro juhatuse liige

Seisavad: J. Kalmaru ja P. Suve — juhatuse liikmed

Sood ja rabad viljakandvaks kultuurmaaks

Ülevaade 8-aastasest asundamistööst

Alates 1929. aastast, millal meil pandi maksma Asunduskapitali seadus, on meil maaparanduse ja asundamise alal tehtud palju tööd, ja see kestab ning otsa ega lõppu pole nähagi, kuna meie kasutamata maatagavarad on väga ja väga suured ning neid jätkub jagamiseks mitmele inimpõlvele. Maa-seadusega sai Eesti rahvas tagasi oma maa, sai maa üle peremeheks. Riik on selle jaganud rahva kätte ja see töö jätkub.

Eesti on põllumajanduslik riik ja sellest „viljakandjast mulla-riigist“ on meie laulikud laulnud juba vanal hallil ajal. Aga see maa oli siis võõraste halduses, võõrad valitsesid meie üle. Nüüd oleme ise peremehed, valitseme ise endi üle ning harime maad, mis on meile kallim kui mõni muu varandus. Hoolimata meie maapinna väiksusest on see siiski niivõrd suur, et võib mahutada ja elatada kaks korda niipalju elanikke kui meil praegu on. Tühine on selle ülesharitud maa osa, mis meid praegu toidab, võrreldes sellega, mis seisab kasutamata ja ootab ülesharimist, et anda tööd armastavale rahvale leiba. Nüüd ongi meil välja mindud sellest, et muutugu kõik sood ja rabad viljakandvaks kultuurmaaks.

Meil arvatakse praegu olevat ümarguselt 140.000 talu, millede all on umbes 2,5 miljonit hektari maad. Aga põllumajanduslikku, s. t. ülesharitud, maad sellest arvust on kõigest miljon hektari. Ülejäänud seisab, kahjuks, söödis. Peame kord jõudma nii kaugele, et ka see maa muutuks viljakandjaks.

Alljärgneva kirjutuse ülesanne pole peatuda meie maakorralduse juures üldse, seepärast piirdu-

me vaid maa asundamisega, mis praegusel ajal on meil tähtsaimaid päevaküsimusi. Tuhandeile inimesile on riigi poolt maa kätte antud harimiseks, et nad võiksid teenida endale ülalpidamist ning toita oma perekondi. Ei tarvitse sugugi karta, et maatagavarad lõpevad. Käesoleval silmapilgul on Asundusameti käes üle 20.000 hektari maad tagavaraks, ja kui arvestada ühe talu peale keskmiselt 20 ha, saaksime 1000 uut talu. Keskmiselt rajatakse praegu aastas 100 uue asundustalu ümber, seega seisaks Asundusametil 10-aastane tööpõld ees.

Aga korraldamist vajavad ka vanad talud. Kunagi maajagamise ajal andis mõisnik talunikule tüki maad siit, tüki teisalt, ja nii kujunes siis, et mõni talutükk asub keskkohast 10—30 kilomeetrit eemal, näiteks heinamaad ja metsad. Võimatu on ju talunikul nii kaugel käia töös ja seepärast seisavad sellased kauged maatükid sageli kasutamata. Nüüd on hakanud Asundusamet neid maatükke üles ostma ja otstarbekamalt korraldama, liites neid teiste taludega vahetuse teel või muutes neid üheks tervikuks, kui laialipaisatud maatükid seda lubavad.

Maaküsimus muutus meil eriti akuutseks 3—4 aastat tagasi, millal meil valitses tööpuudus. Sellest ülesaamine nõudis suuri jõupingutusi ja lõpuks jõuti otsusele, et tööpuuduse likvideerimise ainsaks ventiiliks on maaküsimuse lahendamine, s. t. rahva maale juhtimine.

Nüüd oleme tööpuuduse küsimusest üle saanud ja seepärast tõmbutakse ka veidi asundamise küsimuses tagasi. Eeskätt annab end viimasel ajal tunda krediidipuudus, sest paralleelselt asundamisega on käimas ka maaparandustööd ning maakapita-

Vasakul: Asundusameti dir. T. SINBERG kõnelemas Pillapalu asunduspäeval. Keskul: Peresaare asundustalu. Paremal: Asuniku-perekond

Vasakul: Juurepääsu tee ja magistraalkraav Haeskva asunduses. Keskel: Ekskavaator töö. Paremal: Uudismaa künd

list peavad ka vanad talud saama toetust ümberlaenustamiseks jne.

Üldiselt käib meil aga maal väga intensiivne töö. Paar aastat tagasi tehti meil algust uudismaa harimise viisaastakuga ja esimesel aastal andis end üles 7500 talupidajat, kellele samal aastal makseti preemiateks 40.000 krooni. 1936. a. tõusis aga uudismaa harijate arv 11.000-ni ja preemiate summa 200.000 kroonini. Tänavu võtab aga uudismaa harimisest osa 18.500 põllumeest ja neile tuleb maksa preemiat 400.000 krooni ümber.

Tänavu tõuseb ülesharitava uudismaa pindala üle 20.000 hektaari või teisiti öeldes luuakse juure 1000 uut talu.

Kuidas meil aga üldse maa asundamine läheb, siis selleks ülevaate saamiseks pöördusime Põllutöministeeriumi Asundusameti juhataja hr. T. Sinbergi poole, kes lahkelt seletas alljärgnevat:

Kuigi 10. I 1919. a. maaseadusega anti tagasi eesti rahvale temalt aastasadade vältel ärakistud eluruum, oli sellest vähe riigi ja rahva rahuliku ja eduka arenemise kindlustamiseks. Suur osa suurmaaomanikelt sunnivõõrandatud maast, samuti nagu osa varem rahva kätte tagasitulnud territooriumist oli kasutuskõlbmatu ja vajas abinõusid kasutuskõlvuliseks muutmiseks. Need abinõud andis aga Asunduskapitali seadus, millega moodustati meie olude kohta hiiglakapital (31. XII 35. a. oli selle seis 67,5 miljonit krooni) ja määrati alused selle kasutamiseks. Asunduskapitali seadus ise aga pandi maksuma 19. märtsil 1929. a. ning selle asutamise ajaks esitati maaseadusega loodud põllumajanduslikult kasutamiskõlvuline maatagavara peaaegu täieliselt vabadussõjast osavõtnuile ja muule maata rahvale. Järele jäid ainult esialgsel maakorraldusel reservi jäetud mitmesugused eriotstarbemaad ja põhjalikke melioratsioone vajavad uudismaad — puisniidud, karjamaad, sood ja rabad. Kuna asumisvõimelisi maata inimesi leidis rohkesti, avaldusid endiselt meie väikearvulise rahva elujõudu nõrgestavad nähtused — väljarändamine, linnastumine, vähene sündivus. Kuna meil aga leidis maad külluses ja sinna võis rohkesti rahvast ära mahutada, siis tuli asunduskapitali selle algusest peale rakendada asundustegevuse jätkamiseks. Rõõbiti mõisa kultuurmaade tükeldamine ja väljaandmise maaseaduse alusel rajati enne uue asunduskorralduse kehtimapanemist asunduskohti ka riigiudismail, metsaraiestikel ja madalsoodel. Tolleaegseid suuremaid asundusi leidis: metsaasundusi — Pärnumaal Laiksaare ja Orajõe vallas ja Virumaal Narva jõe ja Sonda-Mustvee raudtee piirkonnas; sooaasundusi — Läänemaal Patسالus ja Laikülas; Harjumaal — Raasiku Kaie soos ning

Pärnumaal Väandras. Üldse rajati kuni 1929. a. umbes 2000 asunduskohta uudismaal. Soovijaile anti uudismaakohti välja 1922. a. Vabariigi Valitsuse erimääruse alusel. Maa kasutamine oli võimaldatud kuni 30 a. tasuta, kuid asujad pidid ise viima läbi kõik tarvilised tööd, alates juurepääsuteist ja veejuhtmeist ning lõpetades majapidamise asutamise töödega. Laenu saamine oli uudismaile asujaile võimaldatud üldisil aloseil, nagu kõigile teistele riigimaile asujaile.

Sellane asundamise viis ei annud neid tulemusi mida oodati. Juba paar aastat hiljem, pärast uudismaa-asunduste rajamist, selgus, et asujad ei suuda tulla toime töödega, mis nõudsid ühist korraldamist, nagu juurepääsuteede ja veeärravoolujuhtmete ehitustöödega. Need tööd võeti nüüd riigi kätte ning asundustesse ehitati ka algelisi juurepääsuteid. Samasuguste tööde läbiviimisele asuti ka varemraajatud asundusis. Paistis ka silma, et asujad olid teinud maaharimises suuri vigu, kaotades seejuures oma varanduse. Nad olid sunnitud jätma töö pooleli ning lahkuma.

On selge, et uudismaale asumine on mitmekordselt raskem kui talu asutamine kultuurmaale. Vigadeta tuleb siin toime ainult see asuja, kes kord varem selle töö on läbi teinud. Lisaks töömuredele seltsib siin veel teine asjaolu ja nimelt leivaküsimus. Kuna jõuab asunik siin nii palju üles harida maad, et saada toidu enesele ja loomadele.

Ladusamalt läks nende asunike elujärg, kes asusid metsamaa-asundustele. Metsatöö andis asunikule niipalju tulu, et võimaldas neile äraelamise. Mujal tulid ette ebaõnnestumised ja riigil tuli hakata tööga algusest peale.

Uus Asunduskapitali seadus määras kindlaks tähtsaimad tegevuse alused: 1) riik omandab maid asundamiseks otstarbeks, korraldab neid, teostab neil tarbe korral maaparandus- ja ehitustöid ning müüb pikaajalise järelmaksuga asutatud uued talud edasi asumishimulisile; 2) riik annab maata inimestele asunduslaene maa ostuks uute talude asutamiseks kui ka väiketalude suurendamiseks, uute talude hoonestamiseks ja majapidamise sisseseadmiseks; 3) ostuvõlgade ja laenu ülemääraks on 90% talu väärtusest (10% peab asuja tasuma koha omandamisel), võlgade ja laenu kustutamine toimub 50 a. jooksul, kusjuures aastas võetakse: 3% intressiks, 0,5% administratsioonikuludeks ja kustutuse % vastavalt kustutusajale. Esimesel 5 asumisaastal makse ei võeta.

1929.—1933. a. olid katseaastaks asundustegevuse alal. Asi oli uus ja oli vaja leida uutele oludele sobivaid töövõtteid ja -viise. Ka ei võimaldanud asunduskapitali tollaegsed sissetulekud laiaulatuselisemat tegevust. Uue asundustegevuse asundamiseks võidi kulutada aastas ainult 200.000—300.000 krooni, s. o. 10% asunduskapitali tuludest.

1929. a. sooritasid tollaegne põllutöminister ja Asunduskomisjoni liikmed, Eesti Maapanga juhatus esimees ja Maakorraldusameti juhataja kuuaajalise õppereisi Saksa ja Daani sealse asundustegevuse tundmaõppimiseks. Tutvumine asundustegevuse emamaa — Preisiga — ning ta eeskujulike asundus-

Pati-Ristiküla magistraalkraavi kaevamine

korraldustega oli eriti kasulik. Kõik, mis vähegi oli sobiv meie oludele, kasutati ära.

Tegeliku asundamise töö alal tuldi toime aasta jooksul 2 päristalu omandamisega asundamiseks (146,66 ha), 6 kalurikohta hoonestamisega Matsalus ja koostati Pikavere-Suursoo kuivendamise ja tükeldamise projekt. Nii Matsalu kui ka aasta hiljem Leetse kalurikohtade hoonestamine võeti ette hädaabinõuna, kuna asujaks olid toodud Peipsi kalurid, kellede eluasemed järv oli ära uhtunud ja nad ise polnud sellised oma kohti hoonestama.

Elavamaks muutus aga tegevus 1930/1931. a., millal omandati 17 maa kohta 1454 ha pindalaga, sellest üks 400 ha suurune metsatükk. Vanad ostutalud tükeldati ja asujaile anti välja 13 maa kohta (asundust).

1931/1932. a. omandati 9 päristalu, pindalaga 635 ha, ja jätkati eelmisel aastail omandatud maade asundamist. Üldse hoonestati sel aastal 28 asundust. Kasutati peamiselt tulekindlat materjali — nopsat. Samal aastal anti Asunduskomisjonile üle 3 suuremat riigi soo- ja metsamaa-ala (Haeska, Tatruse ja Silmsi) ning Petserimaa Ulitino mõisaosa kogupindalaga 750 ha. Neist võeti asundamisele Tatruse, valides kohtadele maasaajad.

1931. aastal oli aga meie põllumajandusele halvaks aastaks. Põllumajandussaaduste hinnad hakkasid langema, jõudes aasta lõpuks seninägemata madalseisuni. See avaldas tunduvalt mõju asundustegevusele. Tekkisid põhjendatud kartused, et asunikud ei suuda kanda koormusi, mis jäävad taludele. Kaaluti asja igakülselt ja otsustati siiski pooleliolevad tööd lõpetada. 9. märtsil 1932. a. muudeti Asundustegevuse korraldamise määrust, et olnuks võimalik vähendada asutatud talude hinda administratsioonikulude võrra, jättes need Asunduskapitali kanda, tarbe korral ka Vabariigi Valitsuse nõusolekul võtta ette suuremaid mahaarvamisi.

1933. a. jätkus eelmisel aastail omandatud või riigilt saadud maade asundamine. Hoonestamine Asunduskomisjoni ettevõttel toimus ainult Pikavere-Suursoos, kus hoonestati 9 viimast talu, millega viidi lõpule soo asundamistöö. Omandati asundamiseks 5 päristalu, kogupindalaga 578 ha, ja riigilt saadi 5 suuremat metsamaa-ala (Lelle-Tatasoo, Lepplaane, Surtsi, Timkanali, Jantra) asundamiseks ja pealeselle rida väiksemaid maa-tükke, rajatud asunduste täiendamiseks, kogupindalaga 2534 ha. Töötati välja rida määrusi ja korraldusi, mis oleksid olnud hõlbustuseks asunikele. Uued juhtnöörid nägid ette laenude suuruse jne.

1933. a. jõudis majanduskriis Eestis haripunkti ja töötute arv tõusis rekordseks. Seltskonnas ja avalikus arvamises lõi läbi mõte asundustegevuse forsseerimise vajaduse kohta, kuna see oli kindlaim abinõu tööpuuduse vastu võitlemiseks. Raskustest ülesaamiseks asutati siis Teedeministeeriumi juure komitee, kes need küsimused põhjalikult läbi arutas ning esitas oma seisukohad teedeministri kaudu Vabariigi Valitsusele. Vastu võeti õige põhjapanevad otsused. Ja selle tulemuseks oli, et Vabariigi Valitsuse otsusega lubati võtta põllumajan-

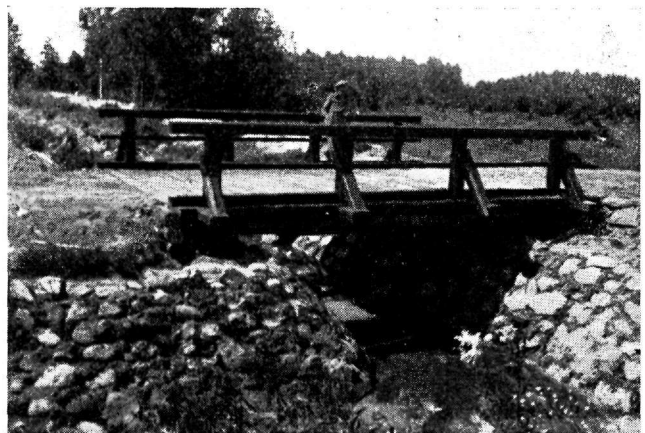
duslikuks kasutamiseks 41.244 ha metsa- ja soomaid, sellest umbes 30.000 ha uute asunduste loomiseks, ülejäänud osa väikekohtade suurendamiseks. Edasi otsustati, et uued teed ehitatakse täieliselt riigi või omavalitsuse kulul ja veejuhtmete kaevamiseks annab riik veeühingule toetust kuni 75%. Edasi võeti kaalumisele ka maaharimise hind, mis seni tundus kallina, 150 kr. — 500 kr. ha.

1934/1935. a. oli murdeaastaks asundustegevuses. Asundamistöö tuli seada laiemale alusele. Kuid vahepeal valla-pääsnud poliitiline võitlus mattis kõik head algatused, muuses ka asundustegevuse laiendamise aktsiooni. Alles 12. märtsi tõi olukorda lahenduse, võimaldades võtta käsile valitsuse muude algatuste kõrval ka asundustegevuse laiendamise küsimuse.

Korraldati ümber asundamisasutused — Asunduskomisjon ja nõukogu. Komisjoni liikmeid hakkas määrama Vabariigi Valitsus. Valdadesse asutati asundustegevuse arendamiseks asundustoimkonnad, seati sisse asundusinspektori koht Asunduskomisjoni otsuste täidesaatva ja asundamistööde tegeliku korraldava oragaanina. Edasi seati kavas üles normid toetuste andmiseks asunduskapitalist teede ja veejuhtmete ehitamisel (50 kr. pro ha) ja uudismaade ülesharimisel Asunduskomisjoni ettevõttel (kuni 80 kr. pro ha).

Samal ajal asuti koostama tegevuskava lähema 5 a. kohta. Sellekohane kava esitati Vabariigi Valitsusele. Kuna tööpuuduse vastu võitlemise komitee seadis üles küsimuse, et lähemal aastail oleks vaja rajada aastas kuni 1000 asundustalu, tuli konstateerida, et olemasolevatest maataagavaradest selleks ei jätku. Hakati kaaluma, kuidas saaks kasutada eraomandusse kuuluvaid uudismaid — puisniite ja metsikuid karjamaid, mis ei anna mingisugust nimetamisväärtet toodangut. Selleks oli vaja muuta maakorralduse seadust. Pealeselle leiti olevat tarviline suurendada asunduskrediite aastas 2.000.000 kr. Need kavad saadeti läbivaatamiseks Põllutöökojale. Viimane ei pooldanud talumaade sundkorraldamist. Küll võeti aga Põllutöökoja poolt vastu konkreetne kava, mis nägi ette, et igal aastal tuleb lähema 5 aasta kestes rajada 800 asunduskohta ja kulutada selleks asunduskapitali summasid kaks miljonit krooni aastas (1935. a. 1,5 miljonit kr.). Viisaastaku aluseks on 30.000 ha suurune asundusmaatagavar, mis on määratud riiklikust maatagavarast. Kuna sellest maatagavarast aga ei jätkunud, seati üles põhimõtted eraviisilise asundamise edendamiseks. Edasi seati üles ka nõuded maasaajate valiku ja asunduskohtade hoonestamise alal.

Kogusummas määrati asundamiseks 750.478 krooni, mis on 3 korda suurem eelmise aasta krediidist. Vastavalt sellele paisus ka tegevus. Aasta jooksul omandati 24 maa-kohta 2611 ha pindalaga. Riigimaatagavarast võeti üle 17 suuremat maa-ala ja 11 Maaseaduse alusel rajatud asundust kogupindalaga 14.225 ha. Edasi võeti Riigimaadeametilt üle ka kaks uudismaa-asundust — Patsu ja Laiküla — järjekorralduste läbiviimiseks (veejuhtmed ja teed) ja maaülesharimise ja hoonestamise abistamiseks, ühtlasi ka enamiku maa-kasutajate asendamiseks uute asujatega. Aasta jooksul kaeveti

Võiduküla asunduse sild

korraldatavais asundusis ligi pool miljonit j. m. peakraave, mahuga umbes 1 miljon m³, ja ehitati 110 km uusi teid. Hariti üles 144 ha uudismaad. Lepplaanis hoonestati 20 talu.

1935. a. kulutati asundamise otstarbeks 1.108.800 krooni. Aasta jooksul omandati asundamise otstarbeks 22 maakoha, pindalaga 3177 ha, muuseas kaks suuremat uudis-maa-ala omavalitsustelt — Pärnu linnalt — Kilksamaa metsamaa ja Saare maavalitsuselt — Elme Suursoo, kogupindalaga 1377 ha. Riiklikust maatagavarast saadi asundamiseks 8 suuremat maa-ala ja 7 maaseaduse alusel korraldatud uudismaa-asundust, kogupindalaga 6196 ha. Aasta lõpuks oli seega Asunduskomisjoni korralduses omandatud ja riigilt saadud maad kokku 34.487 ha, millele rajati 472 asunduskohta.

Tegevuse laiendamise tagajärjel suurendati ametkonda ning kutsuti ellu Asundusamet, kelle ülesandeks on asundustööde korraldamine. Juhtivaks organiks jääb siiski Asunduskomisjon. Asundustööde läbiviimiseks hakati kasutama vangide tööjõudu, milleks asutati Peresaares ja Oidermaal kaks vangilaagrit. Pealeselle Pillalalu asunduses noorte töölaager, kuhu koondati noori töölisi kuni 25 a. vanad teistest töökohtadest, et anda neile korralikumaid elamise tingimusi ja päästa neid kraavihallide demoraliseerivast mõjust. Üldiselt 1935. a. viidi enam-vähem lõpule meie uue asundustegevuse korraldus. Anti laene põllutööriistade muretsemiseks ja masinate ostmiseks, liites selleks asujaid 3—4 viisi masinatarvitajate rühmadesse vastava lepingu alusel. Suuremaisesse asundusis ehitati koolimaju ja ühiskivivatsi.

Vastandina riiklikule asundamisele areneb eraviisiline asundamine visalt: aastas rajatakse 60—70 uut talukohta ja suurendatakse umbes 10 talu, mis on väike tulemus võrreldes nende võimalustega, mis pakuvad asundamiseks meie vanatalude uudismaad.

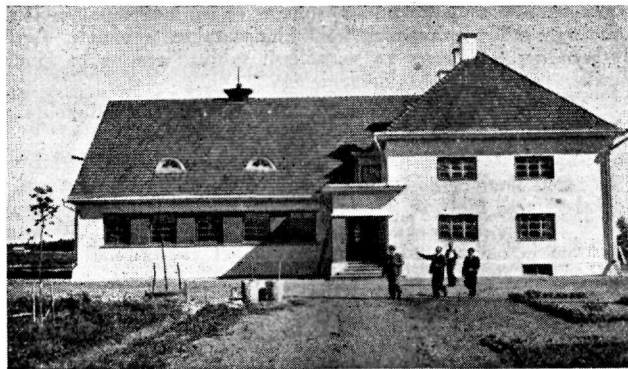
Asundusamet hakkas kasutama ka ostu eesõigust ja seda kasutati 83 korral. Talude suundmüüke oli rohkesti. Asunduskomisjon on osa võtnud 132 oksjonist, omandades 21 talu, kogupindalaga 1915 ha, kr. 146.960 väärtuses. Talude omandamine oksjoneilt asundamiseks on aidanud asendada väljalangevaid põllumehi uute elujõulisematega. Vabalt müügil omandati asundusmaid palju enam kui oksjoneilt ja nimelt 70 talu ja üksikut maatükki, pindalaga 7490 ha, 619.597 kr. väärtuses. Riiklikust maatagavarast anti Asunduskomisjonile 1935. a. lõpuni 103 üksust, pindalaga 24.943 ha, s. o. ligi kaks ja pool korda rohkem kui suudeti omandada samal ajal eramaid. Riigilt saadi peamiselt uudismaid — madalsoosid ja metsamaid; põllumajanduse kultuurmaid oli üldse ülesantu hulgas vaid 1371 ha ehk 10%. Ühes riigimaa tagavarast saadud maadega oli Asunduskomisjoni asundusmaa tagavara 1935. a. lõpuks 34.355 ha, koosnedes 141 erimaa-alast (asundustest), milledest 80 oli kultuur- ja 61 uudismaa-ala. 1935. a. lõpuks oli Asunduskomisjoni valduses 110 korraldatud asundust 19.479 ha pindalaga.

Kõige rohkem on rajatud uusi talusid vaatlusaastail Pärnumaal — 305 üksust — ja Virumaal 279 uut talu. Viimasele järgnevad Läänemaa — 165, Harjumaa — 139, Tartumaa — 93, Viljandimaa — 86 ja Järvamaa 70 uue taluga. Ülejäädud maakondades (Saare-, Valga-, Võru- ja Petseri-) on rajatud 15—25 talu. Juurelõikeid on antud kõige enam Pärnu-, Harju-, Viljandi- ja Tartumaal, võrdselt igas maakonnas 14 talule, teisis maakonnis on suurendatud ainult üksikuid talusid, Saare- ja Petserimaal ühtki.

Maakorralduskavade looduse kandmisele, s. o. rajatavate üksuste piiride märkimisele, järgnevad tavaliselt järekorraldustööd — veeäraavolujuhmete ja juurepääsute ehitamine. Nende töödega tehti algust 1930. aastal ja kuni 1935. a. oli järekorraldustööd umbes 15.000-ha-sel pinnal, kaevates 1181 km peakraavi, mahuga 2.602.000 m³, ja ehitades 305 km uusi teid. Viimasel aastal oli läbi aasta mullatöölisi 1100, neist 400 vahialust. Kogu tööks on kulunud 849.895 krooni.

Jõudnud lõpule järekorraldustöödega asuti valima asujaid rajatud kohtadele. Püüti valida põllutöös kogenud maasoovijaid ning eelistati suuremaid perekondi. 1935. a. lõpuni oli valitud asujaid 883 üksusele rajatud 1216 asunduskohast. 868 asutajaist (teiste kohta puuduvad veel andmed) oli: 387 (45%) end. talurentnikku; põllupidajate poegi ja end. põllutöölisi 222

(26%); käsitöölisi ja tööstustöölisi 135 (16%), kalureid 57 (6%) ning ametnikke ja muid 67 (7%). Suurem osa asujast — 88% — elas ka senini maal, 50% koguni samas alas; linnadest ja alevist tuli 12% asujaid peamiselt 1933—1935. a., nähtavasti majanduskriisist tingitud põhjusil. Tegelikult olid ka need maalt päritoluga ja alles hiljuti maalt lahkunud. 868 asuja perekondades oli kokku 4057 inimest. Enamjao asujate varandus kõigub 500—2000 kr. ümber. 1935. a. lõpul oli maakorralduse komisjonis registreeritud kokku 6182 asunduskohale kandideerijat. Neist oli: talurentnikke 1250, põllutöölisi ja talupidajate poegi 3021, käsitöölisi ja tööstustöölisi 632, kalureid 131. Kõige rohkem maa-ootajaid on Tartumaal, nimelt 2262, neist pooled põllutöölised. Tartumaale järgnevad Pärnumaa 816 ja Virumaa 709 maatahtjaga. Rentnik-kest asumishimulisi on kõige enam Võrumaal — 349. Regist-

Lepplane koolimaja

reerinuist on umbes üks kolmandik neid, kel ei ole lootust saada maad (üksikud ja liiga väikese varandusega).

Kuidas sünnib talude hoonestamine? Ka siin on palju katsetatud ja lõpuks Asunduskomisjoni arhitektide poolt töötati välja üldse 41 tüübiltist väiketalu hoonestamise projekti. Asunduskohtade hoonestamisel riigi ettevõttel oli neist tarvitusel 18 projekti, 11 talude ja 7 kaluri- ja käsitööliskohade hoonestamisel. Need kavandid on välja arendatud kolmest-neljast alg tüübiltist, seega kõik sarnlevad teatud määral üksteisega.

Teiseks tähtsaks küsimuseks oli ehitusmaterjali valiku küsimus. Selgus, et saviehitused ei sobi hästi meie oludes. Iga-aastane lupjamine nõuab peremehele suurt hoolt korrashoiu mõttes. Ka rikub ilmastik saviehitusi. Sobivad leiti olevat tsement- ja telliskivid nii vastupidavuselt kui ka tervishoiu mõttes. Ka hinnalt on need materjalid ökonoomse ehitusviisi (nopsa) juures võistlusvõimelised puumaterjaliga.

Asunduskapitali abil (riigi ettevõttel ja asujate poolt) püstitatud ehitused on talukoosetused (elumaja-laut) — 210, elumaja — 40, lautu — 55 ja küüne — 6. Pealeselle 88 kaevu, neist 26 puurkaevu — riigi ettevõttel hoonestatud kohtadele. Kõige enam on ehitatud asunduskohtadel puuehitusi — 55%, kiviehitusi — 24% (peamiselt riigi ettevõttel püstitatud hooned), saviehitusi 16% ja segamaterjalist 5%. 1935. a. lõpuks oli hoonestatud 280 asunduskohta ehk 32% üldiselt väljaantud kohtade arvust (883).

Talundite asutamisel uudismaile on täita peale talundite hoonestamise teine ülesanne — maaülesharimine. Talundele kindla aluse loomiseks ja talupidajale igapäevase leiva kindlustamiseks on tarvis harida üles asumisaastail (3 esimest aastat) igal asunduskohal 5—6 ha maad. Selleks antakse maaparanduslaenu ning võimaldatakse ka Asunduskomisjoni maaharimisriistu. Eriti raskeis tingimuses (metsamaal) haritakse üles tavaliselt 2—3 ha maad riigi ettevõttel, kusjuures osa töökuludest (kuni 80 kr. ha) kaetakse toetuskrediitidest ega kuulu juurearvestamisele talu hinnale. Et maaharimine läheks edukalt, hakati uudismaaharijaid premeerima ning asujate vahel korraldati võistlus. Maaharimiseks on kulutatud üldse 150.145 kr., sellest pool 1935. a.

Viimaseks ülesandeks asundamistöökäigus on majapidamiste organiseerimine, s. o. talumaa ositamine kasutamisaladesse — kõlvikuisse, vastavalt maapinnaomadusile, maaülesharimise ja kultuuri alla võtmise kava koostamine ühes viimasega seotud küsimuste lahendamiseks nagu väetus, taimede valik jne. Siis põllutööriistade ja masinate muretsemine, kariloomade soetamine ning lõpuks linnukasvatuse ja mesilastepidamise ja aia asutamine. Kõigeiks selleks on antud laene 6560 krooni.

Asumisaastail kasutavad asujad asunduskohti nendega sõlmitud rendilepingute alusel, milliseid sõlmitakse tavaliselt 3 aastaks, ja tarbe korral pikendatakse veel 2 aastaks. Selle aja jooksul peab asuja koha tarviliselt hoonestama, kui see ei toimu riigi ettevõtte, harima üles igal aastal uudimaad lepingus ettenähtud ulatuses (ca 1 ha). Kohustuste mittetäitmisel lõpetatakse temaga rendivahekord ning koht antakse kasutamiseks taasvalitud asujale. On aga lepingutingmused täidetud, s. t. asunduskoht muudetud taluks, sõlmitakse asujaga rendiaja lõpul koha ostu-müügileping ning koht kinnistatakse ta nimele. Asunduskoht muutub seega ka vormiliselt taluks, iseseisvaks kinnisvaraks, ja asuja — taluperemeheks.

1935. a. lõpuni kinnistati asujate nimele 132 talukohta ja 18 juurelõiget. Müüdi peamiselt uusi talundeid.

Asunduskohtade loomine eramail asunduslaenude abil või n.-n. asundamine ematalust omab riigi ettevõtte asundamise kõrval väikese tähtsuse. Kogu Asunduskomisjoni senise tegevuse vältel on asunduslaenude abil eraviisil loodud vaid 150 asunduskohta ja omandatud 19 maajuurelõiget väikekohtade suurendamiseks.

7 tegevusaasta kokkuvõtte suhtes võib öelda, et selle aja jooksul on rajatud asunduskohti 1366 ja maajuurelõikeid väike-talundite täiendamiseks 119. Rajatud asunduskohtadest võeti 1935. a. lõpuni asundamisele 1033 üksust; neist jõuti hoonestada samaks ajaks 321 ehk 31,7% ja kinnistada omandajate nimele, arvates ühes eraviisil loodud üksusi — 281 talu ja eluaset ning 38 juurelõiget. Korraldamata asundusmaid jäi 31. dets. 1935. a. Asunduskomisjoni haldusse 14.876 ha.

Asundustegevuse korraldamiseks kulutati 1935. a. lõpuks asunduskapitali 2.749.260 kr. ja erisummasid 72.641 kr., kokku

2.851.901 kr. Kui siia juure arvata veel veeühinguile antud toetused 197.723 krooni — saame üldsumma 3.049.624 krooni.

1935. a. kulutati asundustegevuse korraldamiseks 1.108.868 kr., 1936. a. eelarvesse oli võetud 1.123.000 kr.

1936. a. on Asunduskomisjon omandanud 10 kinnisvara ca 2000 ha pindalaga 73.000 kr. väärtuses. Riigimaadest saadi 88 üksust 4467 ha pindalaga, seega suurenes maatagavara 6460 ha võrra. Kultuurtehnilisi eeltöid korraldati 8500 ha maa-alal järgmiseks maakorraldamiseks. Korraldati 9 asulat, rajati 142 üksust 1920 ha pindalaga. Teostati maadevahetus 70 taluga. Riigimaade ja metsade peavalitsuselt saadi plaanitud üksusi 237, mis olid määratud asundamiseks. Kokku tuli seega juure 379 üksust. Võrreldes 1935. aastaga on märgata tagasimekut sel alal — 455 = 379. Maasoovijaid oli 1936. a. 5800, 1935. a. aga 6182 ehk 5 protsenti vähem. Siin võib arvata, et inimesed on tööpuudusest üle saanud ja asunud tööle muudele aladele või on ise ostnud talu. 1936. a. anti maad 382 inimesele.

Järekkorraldustöid viidi läbi kraavide kaevamise alal 705.000 kantmeetrit. Pealeselle on Asundusamet ettevõtjana teinud ka riigi maaparandustöid kaevates 239.000 kantmeetrit kraave, kokku seega ligi 1 miljon kantmeetrit. Teede muldkehased on ehitatud 66 kilomeetrit ning kruusatatud 46 kilomeetrit. Aruandeaasta jooksul on kulutatud 195.000 krooni.

Asunduskomisjoni poolt hoonestati 68 asulat ning ehitati Lepplaan ka 1 koolimaja. Selleks kulutati 238.000 kr. Asujad ehitasid 177 hoonet ja said selleks ehituslaenu 178,5 tuhat krooni, kokku seega saadi juure 235 uut hoonet ja raha kulus 416.000 krooni.

Asunduskohtadeks muudeti 110 üksust 1403 ha pindalaga ja hinnaga 302.700 krooni. Maa keskmine hind ühes hoone-tega oli 200 kr. ha. Siin on võimaldatud pikaajaline järelmaks.

Maaostulaenu anti 26 asunduskoha ostuks ja 7 juurelõike muretsemiseks 28.500 krooni. 15 isikule anti ehituslaenu 12.150 krooni.

1937. a. kohta puuduvad veel andmed, kuna tööd on alles käimas ja aruandeaasta pole lõpul.

Lõppkokkuvõttes peab tähendama, et ajajooksul suudame oma maa muuta viljakandavaks ning rahuldada maasoovijaid. Maast pole meil puudus. **V. H.**

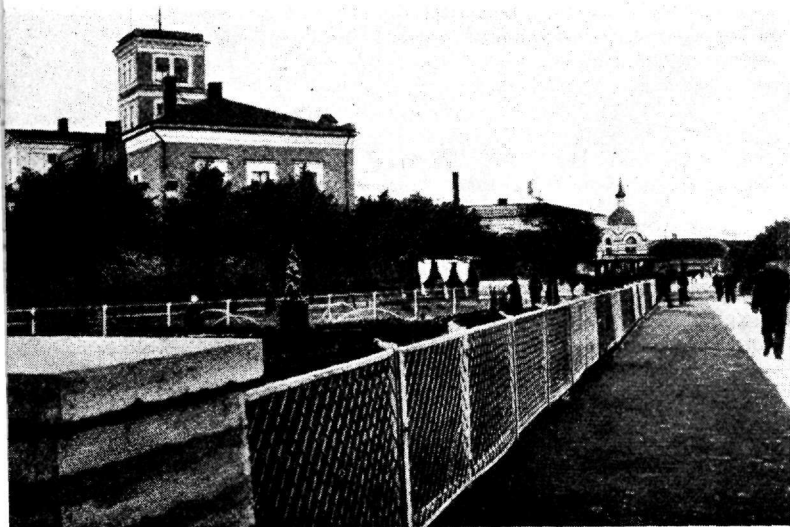
TALLINN

AASTAKÜMNETE EEST

„Tallinn ei pea iial valmis saama“, seda vana ütlust tunneme me kõik. Ja et see nii on, selles pole kahtlust ja seda võime me näha iga päev oma silmaga. Tallinn kasvab iga päevaga, on palju

oma ilmelt muutunud, moderniseerunud ja nägusust juure võitnud. Milline oli Tallinn Eesti Vabariigi algul, s. t. riigi loomispäeval, ja praegu? Tol ajal polnud veel pillvelõhkujaid, kui nende hulka mitte arvata „Krediit Panga“ maja end. Jaani tän. ja praegusel Pärnu maanteel. Polnud ka rohelist vööd ümber linna, nagu seda näeme praegu. Tallinna omavalitsus on 20 aasta jooksul ära teinud suure ja tänuväär töö ja see töö ei lõpe nii pea, ei lõpe kunagi. Tallinn ei tohi valmis saada...

Tallinna linnavalitsusel on linna ümberehitamise või planeerimise suhtes teostamisel suured kavatsused ja plaanid. Eeskätt tahetakse näha Vabadusväljakut sellisena nagu ta peaks olema. Siia on juba püstitatud nägusad ja moodsad ehitused, tülionaks on veel vaid Jaani kirik, mille äraviimist Vabadusväljakult tahetakse näha. Aga me teame, et Tallinna linna-

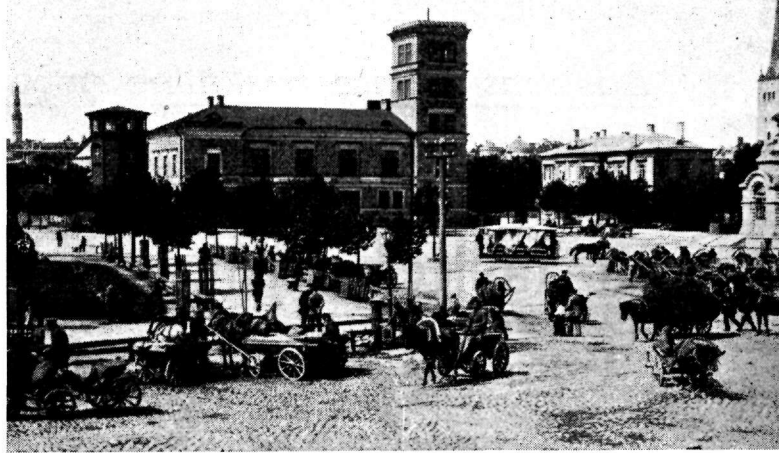

valitsus tahab ümber korraldada ka praeguse Vene turu. Pärnu maantee ja Estonia puiestee vahele ker- kib meil lähemas tulevikus uus raekojahoone, kus ulu- alust leiaksid ka linnaasutused, mis seni mööda linna on laiali paisatud. Praegune turg kaoks oma kohalt ning koliks ümber „Kalevi“ spordiplatsile. Praegune pritisimaja kuuluks lammutamisele ja ongi juba asunud uue pritisimaja ehitamisele Raua tän. end. „politsei ogorodi“ platsi servale.

Kuna meil korda on läinud hankida kolme vana ülesvõtet omaaegsest Vene turust, siis peatume Vene turu juures.

Ühel pildil meie näeme „Jordani-paraadi“, mida venelased pidasid tavaliselt 6. jaanuaril, s. t. kolme- kuningapäeval. Sõjavägi on talimundris, kuid lund pole. On olnud järjekordne lumekehv talv. Keset platsi näeme ka end. vene kabelit, mis Eesti ajal maha kisti kui liiklemist takistav ehitus.

Aga uurige seda pilti tähelepanelikumalt. Kas märkate veel midagi üldpanoraamis? Heitke pilk

turu Gonsiori tän. poolses osas olid laudadest ehitatud kaubaputkad, kuid armetumad kui meie neid näeme praegusel vanakraamiturul. Ja tol ajal ei liikunud mööda Narva ega Tartu maanteed mitte elektritramm, ka mitte mootortramm, vaid kuulus „konka“, s. t. sõiduvaguneid vedasid hobused. Tavaliselt oli vaguni ees üks hobune, kuid suvel, kui oli rohkem sõitjaid, rakendati ette ka kaks hobust.

„Konka“ liikus isegi veel saksa okupatsiooni ajal ja kadus siis, andes ruumi algul mootor- ja hiljem elektritrammile.

Vanasti sõitis „konka“ mööda Viru tänavat üles Vanaturu kaelani, kus oli peatuskoht. Eesti valitsuse alul kisti roopad Viru tänavalt üles ning paigutati majale.

Kui nüüd heidame pilgu veel neile piltidele, siis näeme pritisimaja kõrval ka üht tornisarnast ehitust. Seda ei ole ka enam. Aga veel 30 aastat tagasi pü- sis ta oma kohal. See tornehitus kuulus pritisimaja juure ning selles kuivatati tol ajal tulekustutustöödel märjaks saanud voolikuid, mis blokkide abil üles katu- se alla tõmmati.

Praegusel ajal on fototehnika suuresti arenenud, ja kuigi kaovad vanad hooned ja võib-olla isegi terved linnakvartaalid, siis meie tulevikupõlvad saavad neid veel ülesvõtetelt näha. Aga endistest aegadest on küll võrdlemisi vähe järele jäänud. Et säilitada mä- lestusi vanast Tallinnast, siis on ka linnavalitsuse kor- raldusel hakatud tegema vanadest ehitustest ülesvõt- teid ning mõnedest kopeeritakse isegi plaanid. Ja kõike seda tehakse selleks, et järeltulev sugu võiks näha, milline oli Tallinn nende esiisade ajal.

V. H.

Toompeale. Mis seal puudub? Vaadake, seal puudub praegune katedraal oma end. kuld- ja praeguste tsink- kuplitega.

Selle Toompea vene kiriku ehitamisega tehti al- gust 1894. aastal venestaja kubeneri Šahovskoi valitsemise ajal ja valmis sai ta 1900. aastal. Kuna ülesvõttel puudub katedraal, siis on pilt üle 40 a. vana.

Vanu mälestusi toob esile ka teine ülesvõte. Kuna- gi, aastakümneid tagasi, oli Vene turul heinaturg ning

Lamades-laskeasendi kätteõpetamine ja laskeharjutuse läbiviimine

Alljärgnevaaga toome näitena Kaitseliidu instruktorite õppekirjatööde sarjast Järva Maleva van. instruktor ltn. P. Onno lahenduse üldnimetatud laskeasjanduslikule teemale. Kaitseliidu Peastaap näeks meeleldi, et iga Kaitseliidu tegevus asjaomase juhtkonna poolt leiaks põhjalikku ettevalmistust ning süstemaatilist käsitamist, milleks eeskujuga pakub alltoodu.

A. TÖÖKAVA.

I. ÕPPEÜLESANNE.

Teema: Lamades-laskeasendi kätteõpetamine (viimistelemine) laskerajal ja laskeharjutuste läbiviimine.

Eesmärk ja ulatus: Praktiliste näidete ja harjutustega õpetada õpilasile vajalised võtted lamades-asendi viimisteleamiseks, nii et nad iseseisvalt, antud õpiste varal, edasi harjutades oleksid võimelised saavutama lamades-asendist stabiilseid tulemusi: „Mitte ükski lask alla 8“.

Kellega teemat käsitletakse: 20 kaitseliitlast, kes on omandanud lamades-laskeasendi põhinõuded ja sooritanud õppelaskmisi lamades-asendist.

Abiõppejõud: Õppuse juhataja abistab õppuse läbiviimisel kolm abiinstruktorit, kes kuulub lasketasemelt vähimalt II kütide klassi ja on õppuse juhataja poolt grupi juhtideks ette valmistatud käesoleva töökava alusel.

Õppuse koht: Õppus teostatakse laskerajal.

II. TÖÖKAVA.

Teema jaotus allküsimumusteks ja aja jaotus nende käsitamiseks.

I osa: Lamades-laskeasendi kätteõpetamine (viimistelemine) laskerajal.

1. tund:

1. Sissejuhatus — laskeasendi tähtsus ja selle omandamise ulatus . . . . . 5 m.
2. Lamades-laskeasendi põhinõude kordamine . . . . . 25 m.
3. Õige asendi suund ja selle leidmine . . . . . 20 m.

Kokku: 50 m.

2. tund:

- *4. Puhkus enne lasku . . . . . 8 m.
- *5. Tegevused püssi kõikuvuse vähendamiseks . . . . . 15 m.
6. Rihma pinge ja õige kleepuvuse leidmine vasaku pihupesa ja laesääre vahel . . . . . 10 m.
7. Liikumatus asendis . . . . . 10 m.
8. Kokkuvõte . . . . . 7 m.

Kokku: 50 m.

Õppuse esimese osa kestus . . . . . 100 m.

II osa: Laskeharjutuse läbiviimine:

- Sissejuhatavad seletused . . . . . 2 min.
- 1-ne grupp: ettevalmistused laskeharjutuse teostamiseks:
- Püsside korrastamine laskmiseks . . . . . 5 m.
  - Sihtimise kontrollimine nõelseadise abil . . . . . 10 m.
  - Sihtimine ühes kukepäästmisega, eelseisva laskeharjutuse tingimuste kohaselt, tegelikule kaugusele . . . . . 10 m.

Kokku 25 m.

- 2-ne grupp — laskeharjutuse läbiviimine . . . . . 25 m.
- 3-as grupp — lasketulemuste arutamine . . . . . 25 m.
- 4-as grupp — lasketagajärgede näitamine . . . . . 25 m.
- Kokkuvõte . . . . . 3 m.

Kokku 105 min.

Õpilaste aetus:

— Õppuse I osa ajal:

Sissejuhatuse ja kokkuvõtte ajal on õpilased istumas murul õppuse juhataja ees.

Teema allküsimumuste pp. 2—7 käsitamiseks jaotatakse õpilased 3 gruppi, millede juhtideks on abiinstruktorid. Grupid asuvad poolringis õppuse juhataja ümber.

— Õppuse II osa ajal:

Sissejuhatuse ja kokkuvõtte ajal on õpilased rivis. Õppuse teostamiseks jaotatakse õpilased 4 gruppi.

Grupid asuvad:

- 1-ne grupp — tulejoonest tagapool umbes 50 meetrit.
- 2-ne grupp — 200-m tulejoonel.
- 3-as grupp — laskemajas.
- 4-as grupp — märklaudade juures varjendis.

Märkus: * märgitud teema alajaotusi võiks osaliselt käsitleda ka sihtimise ja kukepäästmise õppuse juures. Kuna aga laskeasendi ülesandeks on maksimaalsete võimaluste loomine püssi paigaldamiseks ja märgitud teema alajaotused selgitavad püssi paigaldamise kindlustamiseks vajalisi võtteid, käsitelen neid käesoleva õppuse juures.

P. O.

Grupid vahetuvad õppuse juhataja korralduse järgi numbrite suuruse järjekorras, kusjuures 4-as grupp läheb 1-se asemele jne.

Õppevahendid ja nende paigutus:

- A. Vajalised kogu õppuse kestusel:
1. Igal õpilasel on KL vintpüss „303“ ja 5 õppepadrunit.
  2. Igal abiinstruktoril ja õppuse juhil on ortoskoop (küljelt jälgimisega).
  3. Tabamuspildid maleva rekorditest lamades-asendist.
  4. Mitmesugused plakatkirjad hüüdlausestega täpse lasu saamiseks ja õigesse asendisse asumiseks vajaliste tegevuste meeletuletamiseks.
- B. Vajalised ainult õppuse I osa ajal:
1. Laskekuub.
  2. Laskekinnas.
- D. Vajalised ainult õppuse II osa ajal:
1. Plakatkirjad laskeharjutuste tingimustega — 3 tk.
  2. Valged paberilehed sihtpunktiga, mille $\varnothing$ 0,5 mm, 25 tk.
  3. Miniatüür-, 200 m 10-ringilised, märklehed (vähendatud 10 korda).
  4. Nöelaparaadid — 2 tk.
  5. Nööpnöelad — 50 tk. punase ja 50 tk. valge peaga.
  6. Lahingupadruneid (ümberkohandatud) — 225 tk.
  7. Püssipuhastusvahendeid (õli, takud, kaltsud, puhastusvardad, jõhvharjad) — 3 kompl.
  8. Telefoniaparaate — 2 tk.
  9. Osuteid — 5 tk.
  10. Klepppaberit — 5 rulli.

III. ÕPPUSE KÄIK.

I osa õppusest:

1-ne tund:

- A. Sissejuhatavad seletused:
1. Laskeasendi tähtsus.
  2. Asendi omamise ulatus.
- B. Lamades-asendi põhiolete kordamine.
1. Lamamine.
  2. Kandekäe seis.
  3. Päästekäe seis.
  4. Rinnahoid.
  5. Rahulikkus.
  6. Peahoid.
- D. Õige asendi suund ja kuidas seda leida.
1. Millal on asendi suund õige?
  2. Mis kasu on laskuril, et relv enne sihtimisele asumist oleks suunatud umbkaudselt märki?
  3. Tegevused asendile õige suuna leidmiseks:
— asendisse asumine kinnisilmi;
— asendi suuna kontroll ja paranduste tegemine.

2-ne tund:

- E. Miks puhkame enne lasku?
1. Vereringvoolu tasandamiseks.
  2. Silmade puhkamiseks.
  3. Mõtete koondamiseks.
- J. Püssi kõikumise vähendamine.
1. Liialt suured kõikumised.
  2. Väiksemad kõikumised.
- K. Rihma pinge ja õige kleepuvuse leidmine vasaku pihupesa ja laesääre vahel.
1. Rihma pinge.
  2. Kleepuvus pihupesa ja laesääre vahel.
  3. Õige pinge leidmine rihmale.
- L. Liikumatus asendis oleku ajal.
1. Kandekäe küünarnuki liikumatus.
  2. Pehme pinnaga laskekoha halvav mõju asendile.
- M. Kokkuvõte.
1. Põhjalikkus asendi õppimisel.
  2. Püsiva ja järjekindla harjutuse vili on laske taseme tõus.

Tööviis: Õppuse juhataja näitab punktide kaupa õpilasile ette töökäigus ettenähtud võtted ja annab seletusi. Seejuures näitavad gruppides abiinstruktorid samu võtteid ja õppuse juhataja annab täiendavaid seletusi, esitades küsimusi õpilasile. Lõpuks õpilased praktiseerivad võtteid ja abiinstruktorid kontrollivad neid.

II osa õppusest:

Peale sissejuhatavaid seletusi õpilased jagatakse nelja gruppi. Iga grupp teostab õppetöö oma grupi juhi juhtimisel. Gruppides õpilased vahetuvad. Võetakse läbi:

- a) 1-ses grupis — ettevalmistavad tegevused laskeharjutuse teostamiseks.
1. Püsside korrastamine laskmiseks:
— püsside kuivatamine õlist;
— sihtimisvahendite suitsetamine.
  2. Sihtimise kontrollimine nöelaparaadi abil.
  3. Sihtimine ühes kukepäästmisega tegelikule kaugusele eelseisva laskeharjutuse tingimuste kohaselt.
- b) 2-ses grupis — laskeharjutuste läbi viimine.
1. Püsside ülevaatus enne laskmist
  2. Harjutuse I osa laskmine (5 lasku).
  3. Püsti tõusmine ja uuesti asendisse asumine.
  4. Laskeharjutuse II osa laskmine (5 lasku).
- d) 3-das grupis — lasketulemuste arutamine.
1. Vääratanud lasud.
  2. Laskeharjutuse vältel sooritatud püstitõusmise mõju lasketulemustele.
  3. Õige sihtpunkti selgitamine.
- e) 4-das grupis — lasketagajärgede näitamine.
- Kokkuvõte: harjutus teeb meistriks.

Tööviis: 1-ses grupis õpilased harjutavad iseseisvalt ettenähtud tegevuses grupi juhi kontrolli all.

2-ses grupis — laskmise ajal õpetaja on õpilastele nõuandjaks ja vigade parandajaks ilma laskmist segamata.

3-das grupis — õpetaja selgitab õpilasele lasketulemusi.

4-das grupis — teostub näitamine 2-se grupi laskureile.

B. KONSPEKT.

ÕPPUSE I OSA:

Lamades-laskeasendi kätteõpetamine (viimistelemine) laskerajal.

1-ne tund:

A. Sissejuhatavad seletused.

1. Laskeasendi tähtsus. (Oskus relva sihti panna ei ole küllaldane kõrgeväärtusliku tabamuse saamiseks, vaid sellele peab seltsima oskus sihtipandud relva sihis hoida ja see õigel ajal päästa. Aluseks nendele tegevustele on asend, mille omandamiseks peab laskur pöörma erilist tähelepanu.)

2. Asendi omamise ulatus. (Ainult „luusse ja lihasse“ kasvanud asend on aluseks tegevustele, mis sünnitavad täpse tabamuse. Peab tundma kõiki peenusi ja pisiasju, mis mõjutavad asendisse asumist ja asendis olekut. Asend tuleb omandada põhjalikult, istutades see luusse ja lihha nii, et hoolimata seeria vahelistest ülestõusmistest ja kohendamistest laskur asuks uuesti täpselt eelmise asendisse. Õige asend on siis, kui märki suunatud püssil ei ole märgata vähimatki kõikumist.)

B. Lamades-asendi põhinõuete kordamine.

a) Näidata asend ette ja anda alljärgnevad seletused:

1. Lamamine. (Lama kõhuli, poolviltu märgi suunas, nii nagu suvel mugavustundega lamatakse. Suurem osa keha raskusest anna vasakule küljele.)

2. Kandekäe seis. (Aseta kandekäe küünarnukk püstloodis püssi alla; sõrmed ei haara püssi, vaid püssi laesäär toetub pihupesale.)

3. Päästekäe seis. (Tõmba õrnalt relv õlga ja ära toeta keha raskust suuresti sellele käele.)

4. Rinnahoid. Rind hoida maast lahti, milleks too küünarnakid kehale võimalikult lähedale.)

5. Rahulikkus. (Liigutused ja tegevused soorita pikaldaselt ja järelkaalukalt.)

6. Peahoid. (Kerge pea ettekallutusega vii silm sihtjoonele. Kuna pea kallutamine küljele vähendab silma nägemise teravust, tuleb sellest hoiduda.)

b) Õpilased asuvad asendisse, kuna abiinstruktorid parandavad ja kontrollivad nende tegevusi.

D. Õige asendi suund ja kuidas seda leida.

1. Millal on asendi suund õige? (Kui asendis olles võtta püss palge kinnisilmi ja silmi arades püss on suunatud märki. Demonstreerida õiget asendi suunda.)

2. Mis kasu on laskuril, et relv enne sihtimisele asumist oleks suunatud märki? (Seletus, et ainult asendiga märki suunatud püss püsib rahulikuna — ei kõigu, kuna laskuri kätel ei ole vaja püssi suunata märki, s. o. pingutada käsi, vaid püss seisab märgis iseenesest, lebedes vabalt kan-

dekäe pihul. Sellega jääb täpse lasu saamiseks üle lõplik (täpne) sihtimine ja päästmine.)

3. Tegevused asendile õige suuna leidmiseks.

a) Asendisse asumine kinnisilmi: Asu asendisse. Pigista silmad kinni. Võta püss palge ja püüa asetada end nii, et keha ja käed oleksid pingutuseta ja asuksid täpselt samas seisus nagu päästmise ajalgi. (Näitan nimetatud toimingud ette ja õpilased teevad need kohe järele.)

b) Asendi suuna kontroll ja parandused. Ava silmad ja jälgi kuhu püss on suunatud. On püss suunatud märki — on asendi suund õige; ei ole ta aga seda, nihuta keha selles suunas, kuhu oli püss suunatud. Nüüd pigista silmad uuesti kinni, võta püss palge jne., kuni silmi avades leiad, et püss on märki suunatud. (Õpilased sooritavad neid tegevusi praktiliselt, abiinstruktorite kontrolli all senikaua, kuni on omandanud oskuse õige suuna leidmiseks asendile.)

d) Juhin õpilaste tähelepanu toimingute järjekorrale ja täpsusele õige asendi suuna leidmiseks.

2-ne tund.

E. Miks puhkame enne lasku?

1) Vereringvoolu tasandamiseks. (Liigutuste tagajärjel elustub südame tegevus, mis paneb relva suudme kõikuma. Et sellest hoiduda, tuleb iga lasu järel — pärast laadimist ja püssi palge võitmist — pidada puhkust 20—30 sek., et anda võimalust vereringvoolule rahunemiseks. (Demonstreerida puhkeasendit.)

2) Silmade puhkamiseks. (Üheaegselt puhkusega vereringvoolu rahustamiseks suunata vaade maha (pigistada silmad kinni), et silmadele pärast pingutatavat vaatamist kaugusse anda võimalust puhkamiseks. (Juhitada õpilaste tähelepanu silmade puhkamisviisidele vereringvoolu rahustamise ajal.)

3) Mõtete koondamiseks lasule. (Ainult püsiv tahe saavutada täpset tabamust annab tulemuse. See nõuab laskurilt tugevat pingutust. Et suuta end lasu ajal maksimaalselt pingutada, peab laskur iga lasu järel puhkama.)

4) Laske õpilasi asuda puhkeasendisse.

G. Püssi kõikumise vähendamine.

1) Kui esinevad suured kõikumised. (Võtta relv palgest ja puhata paar minutit. (Demonstreerida nimetatut ja lasta õpilastel sama korrata.)

2) Kui esinevad relva väiksemad kõikumised: viia relva suue hingamisega üles-alla kõikuma; millega väheneb relva kõikumine külgsuunas. Hingamine katkestada. Kui nüüd relv seisab rahulikult, järgneb sihtimine ja päästmine. Ei ole relv veel rahulik, tuleb tegevust korrata seni, kuni relv rahuneb. (Peale võtte demonstratsiooni lasta seda korrata kõikidel õpilastel.)

H. Rihma pinge ja õige kleepuvuse leidmine vasaku pihupesa ja laesääre vahel.

1) Rihma pinge. (Rihm liidab laskuri ja püssi üheks tervikuks. Rihm püsigu kandekäe käsivarrel ühel kõrgusel kõikide laskude ajal ja ta pinge ei tohi olla suur. Tugeva pingutuse juures takistub verering-vool kandekäe käsivarrel ja pulsi kõikumused antakse rihma kaudu edasi püssile. (Demonstreerida rihma asetust kandekäe ja püssi külge. Õpilased kordavad sama.)

2) Kleepuvus pihupesa ja laesääre vahel. (Rihm tõmbab püssi õlga, kuid kandekäe pihupesa toetades alt laesääre vastu moodustab takistuse püssi palge tulekul. Tekkinud pinge tagajärjel pihupesa kleepub laesääre külge. (Õpilased veenduvad selles katsetamise varal.)

3) Õige pinge leidmine. Niipea kui laesääre ja pihu vahel tekib kleepuvus, ongi rihma pinge õige. Kleepuvuse hõlbustamiseks kantakse kandekäes peen-nahast kinnast. (Näidata kinnast ja lasta sellega kat-setada õpilasi.)

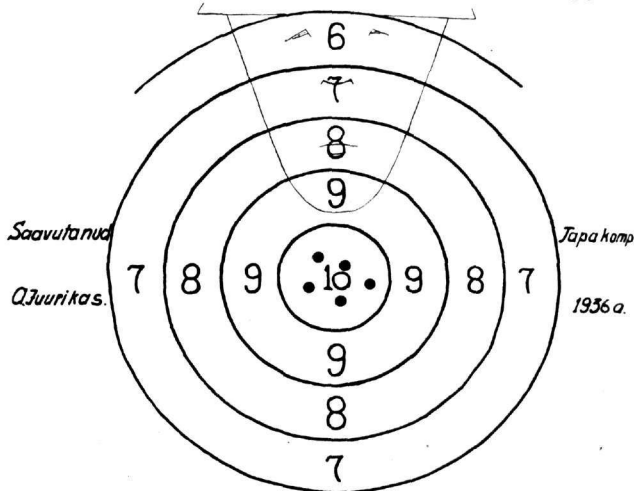
4) Iga õpilane püüab praktiliselt asendisse asu-misel leida õige rihma pinge. (Õiget pinget kontrolli-vad abiiinstruktorid.)

J. Liikumatus asendis oleku ajal.

Seletus, et laskur peab olema kogu asendi lask-mise ajal kord võetud asendis liikumatu, välja arvatud laadimise ja palgestvõtmise liigutused. Iga vähimigi asendi muutmine võib tabamuse keskme viia eemale märgi keskkohast.

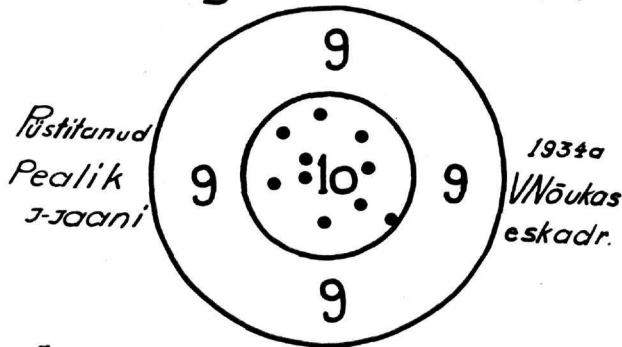
Erilist tähelepanu pöörda kandekäe küünarnuki paigalolekule. Küünarnuki nihkumisega paigalt muutub asendi suund, mis, nagu teada, mõjub halvasti laske-tagajärgedele.

Malevarekord lamades as. 200 meetrile.

**5 lasuga - 50 silma.
See on püsivuse viili.**

Malevarekord lamades käelt 300 meetrile 10 lasuga - 100 silma

Harjutage ja Teie saavutate sama!

Ei ole õige arvamine (mida aga tihti ette tuleb), et relv seisab paremini siis paigal, kui kandekäsi toetub pehmele pinnale, näit. liivale, kuhu relva ja käe raskuse tagajärjel tekib küünarnukile auk, mille servad toetaksid kandekätt eelpool küünarnukki (maksvate võistlusmäärustega keeldud).

Kandekäe küünarnuki toetudes pehmele pinnale ei leia see püsivat toetuspinda ja vajub järjest sügavamale; seega ei saa olla juttugi õigest asendi suunast ega asendi liikumatusest; lisaks sellele vajub ka päästekäsi ja asend muutub järjest madalamaks, surudes laskuri rinda ikka rohkem ja rohkem vastu maad, mis halvab lasketagajärgi ega ole kooskõlas lamades-asendi põhinõuetega.

Nii on selge, et laskur ei tohi otsida pehme pinnaga laskekohta. Õige lamades-asendi võtmiseks on vaja tasane kõva pinnaga laskekoht. Tarviduse korral, kui pind on liiga kõva, kasutatakse küünarnukkide all polsterdust, et ei tekiks valutunnet. (Demonstreerida laskekuube.)

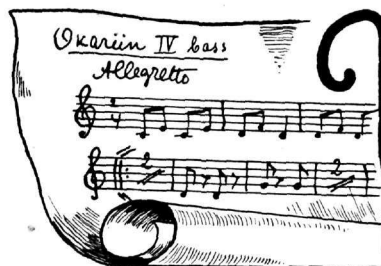
K. Kokkuvõtte õppuse I osast.

Seletus õpilastele, et lamades-laskeasendi kätte-õppimiseks on vaja kõik möödunud tundides antud õp-pused põhjalikult omandada. Asend on vaja istutada luusse ja lihasse, nii et laskekohal asendisse asudes kogu laskuri organism tunneks end kõige mugavamini — õiges asendis.

Täpse lasu saavutamiseks ei piisa teadmisesest, kui-das tuleb asendisse asuda, missugune on õige asend, kuidas päästa jne., vaid täpse lasu saavutamiseks on vaja püsiva harjutuse teel kõik nõutavad võtted endale külge kasvatada.

Et see töö kannab vilja, selle tõenduseks on ma-leva paremate laskurite lasketaseme järkjärguline tõus ja nende tippsaavutused. (Demonstreerida õpilastele maleva rekordite tabamuspilte lamades-asendist.)

(Järgneb.)

Muusikalise

MEELELAHUTUSI NOORTELE

Paani vile.

Vana Greeka metsade ja põldude jumalat Paani on alati kujutatud omapärase muusikariistaga suus või käes. See muusikariist koosneb mitmest kokkuseotud pilliroost vilekestest mitmesuguses pikkuses. Samasuguse Paani vile võime valmistada ka meie mõnest puust torukesest, mille üks ots on lahtine, teine suletud. Nisse torukestesse tuleb puhuda täpselt nii nagu lapsed puhuvad võtmesse — külje pealt. Kui vilekesed on häälestatud heliredeli järgi, võib mängida ühehäälelist viisi kas noodi või kõrva järgi.

Kõigepealt valmistame leedripuust 13 lühikest torukest. Nende pikkus on igapähele isesugune, aga läbimõõt ei tohi ületada 2—3 sm. Pehmet südamikku on kerge kõrvaldada naelaga. Südamik tuleb eemaldada nii, et seinad seest oleksid täiesti puhtad. Kõige parem on seinad kuumana raudpulgaga üle kõrvetada. Vilede pikkus peab olema järjest vähenev, kõige pikem olgu 18 sm, kõige lühem 9 sm (joon. nr. 15). Kõik vileid seotakse omavahel kinni nii, et ülemised otsad oleksid sirgjooneliselt. Mõlemale küljele kinnitame vineerlauakesed, et hoida ära vilede edas-tagasi liikumist.

Vilede alumistesse otsadesse paneme kummist või harilikud korgid. Korgid tuleb valida säärase läbimõõduga, et nad täieliselt vastaksid augule, sealjuures aga annaksid vabalt vilel üles-alla liikuda. Korke võib valmistada ka paberist, araabia-kummis leotamise abil.

Nüüd võib asuda vilede häälestamisele. Seda saab teha korkide sisse- või väljanihutamise abil. Aluseks võib võtta ka siim klaveri või mõne teise keelpilli toonid. Viled tuleb häälestada kõigile 8 toonile ühes pooltoonidega.

Kui korgid on valmistatud paberist, liimi abil, tuleb häälestamine läbi viia enne kui liim on kuivanud, vastasel korral on raske korki edasi nihutada. Igale vilele kirjutame peale selle numbri ja nimetuse (nr. 1 — do, nr. ½ do jne.).

Olgugi et Paani vilel on väike valik helitoone, võib temal mängida palju viise, seda enam, et tema kõla on väga meeldiv, meloodiline ja tuletab meele flööti. Kõige suuremaks takistuseks tema mängimisel on see, et harjumatu mängija alguses ei saa küllalt täpselt ja kiiresti vastavat vile t huulte juure, et huuled satuksid sellele vilele, mille häält nõuab viis. Mõne aegse harjutamise järele on aga täiesti võimalik mängida ka kiireid „passaaze“. Kui mängija on juba mängu tehnika omandanud, võib ta instrumendi toonide arvu veel suurendada. Selleks võib lisada 4—5 pikemat vilet, mis on häälestatud nr. 7 — si, nr. 6/7 — la, nr. 6 — la, nr. 5/6 sol ja nr. 5 — sol, paremale võime asetada 4—5 lühemat vilet, häälestatud vastavalt nr. 8/9 — do, nr. 9 — re, nr. 9/10 — re, nr. 10 — mi, nr. 11 — fa.

Häälestamine on raske ainult esimeste vilede juures, järgmiste juures, kui mängija on omandanud juba selleks tehnikat, läheb see küllalt kiiresti. Suurendatud Paani vilega võib ette kanda igat meloodiat, kui sel ainult suuri ja kiireid hüppeid ei ole.

Kui on aega ja kannatust, võib Paani vile veel täielikumaks teha. Täiendatud vilel on mängida väga kerge, heli saab puhas ja temal on võimalik võtta kiireid ja järske üleminekuid.

Selleks tuleb enne häälestamist vilel ülemise otsa juure, 1½—2 sm otsast, lõigata kolmnurkne auk, tipuga allapoole. (Joon. nr. 16.) Siis lõigatakse puust

1½—2 sm pikkune silindrike, säärase läbimõõduga, et ta täpselt mahuks toru sisse ülemisse avasse. Silindrike ühe külje lõikame veidi lamedamaks, nii et silindri ja vile seina vahele jääks väike pilu. Nii viisi saame juba vile, mis tuletab meele meile kõigile tuntud pajupilli. Need vileid häälestatakse samasuguselt kui eelmisedki.

Paani vile klaastorudest ja rohuklaasikestest.

Paani vile võib valmistada peale puu ka muust materjalist. Kui on olemas pikk, umbes väikese sõrme jämedusega, klaastoru, siis on võimalik valmistada vilet veel hõlpsamini ja kergema vaevaga. Toru tuleb lõigata nii viisi tükkideks, et temast saaks 13 ühesuguste mõõtudega vilet, nagu puustki. Klaastoru saab lõigata kolmetahulise viiliga. Selleks tõmbame viili kandiga mõned korrad soovitud kohal üle toru. Torule jääb valge möra, mida pikendame toru keeramisega, kuni ümberringi on täke. Selle järele võtame mõlema käega torust kinni ja ettevaatlikult vajutades murrame toru pooleks. Ettevaatuse pärast vähime sõrmed taskurätikusse, muidu võib ebaõnnestunud murdmisel klaasikildudega viga saada.

Et murdekohtasid tasaseks teha, selleks tasandame toru otsa noateritamise või smirgeltahul. Veel parem — hoiame toru priimusetulel, teravad ääred sulavad kiiresti ümarguseks. Häälestame samasuguselt kui puust vilegi. Torud seome kinni kahe vineerlauakese abil.

Paani vile võib valmistada ka apteegiklaasidest. Selleks läheb tarvis umbes 14—15 klaasikest. Paremad on sirge põhjaga, kuid kõlbavad ka ümarguse põhjaga rohuklaasikesed (kapslite hoidmiseks). Vile valmistamine on samasugune kui vanemgi, selle vahel, et siin on juba põhi olemas ja korgi abil ei saa neid häälestada. Seda tehakse teisiti: valades klaasikesesse sulatatud parafiini, steariini või vaha.

Häälestamine ise sünnib järgmiselt. Alguses valamme klaasikesesse vett ja proovime tooni. Mida rohkem on valatud vett, seda kõrgem on toon, mida vähem vett, seda madalam toon. Lisades või ära valades vett võime klaasikesed häälestada heliredeli järgi. Vett kasutame aga ainult esialgseks häälestamiseks. Vee kasutamine alaliselt ei ole otstarbekohane, sest viis aurab ära ja klaase tuleks alati uuesti häälestada. Kuna klaasikeste maht ei ole kuigi suur, siis võime vett asendada anguvate ainetega, nagu parafiin, steariin jne., mida kuumendatult valamme vee piirini. Siis jääb häälestus muutmatuks. (Joon. nr. 17.)

Vee vahetus sünnib järgmiselt. Klaasike asetatakse kuhugi tasasele kohale ja märgitakse tindiga piir, milleni vesi ulatas. Selle järele kallatakse vesi välja, klaasike kuivatatakse piinlikult ja valatakse märgini parafiini. Kuivatamine peab sündma tingimata ja täpselt, sest vastasel korral klaasike võib puruneda kuumana parafiini sissevalamisel. Kuni parafiini angumiseni peab klaasike seisma liikumatult tasasel kohal, muidu ei tule angunud massi pind tasane. Pärast häälestamist klaasikesed seotakse omavahel tugevasti kinni.

Mängitakse samasuguselt kui puust või klaasist vilega.

Harilik vilepill.

Primitiivselt valmistatud vilepilli võib hea eduga kasutada orkestris. Tema valmistamiseks tarvitame sirget, ilma oksteta puukeppi, pikkusega 20—30 sm, läbimõõduga

2—3 sm. Kõige parem on säärast vilet valmistada leedripuust, sest sel on suur ja pehme südamik, mida on kerge traadi abil eemaldada. Kui õõs südamiku eemaldamisel ei saa küllalt suur, võib seda suuremaks põletada tulise ora abil. Ühele otsale, umbes 2—3 sm kaugusele tipust, lõikame suure ovaalse vertikaalse pilu (joon. nr. 18). Lõikame puust silindrikese, kõrgusega 2—3 sm. Silindri diameeter peab olema säärane, et ta täpselt mahuks vile ülemisse otsa, ja kõrgus säärane, et ta alus vilesse asetatult oleks täpselt pilu kohal. Enne silindrikese vilesse asetamist lõikame tal ühe külje umbes 1 mm ulatuses maha. Nüüd asetame silindri nii vilesse, et ta väljalõigatud külj oleks pilupoolel küljel, moodustades nii kanali. Kui nüüd läbi selle kanali puhuda, annab vile päris meeldiva hääle. Kuumendatud oraga puurime vilesse kuus väikest ($\frac{1}{2}$ sm diam.) auku, 2—3 sm vahedega üksteisest. Vilepilli heliredelile häälestada on raske, seepärast võib teda kasutada ainult kõrva järgi mängimiseks. Mängimisel võetakse vilepill mõlemasse kätte ja augud suletakse sõrmedega. Avades üht või teist auku saame mitmesuguse häälekõrgusega toone. Pärast teatavat praktikat on võimalik temal ette kanda lihtsamaid viise kõrva järele, peab ainult meeles pidama kombinatsiooni, mille juures saavutasime selle või teise heli.

Bassid ja saateinstrumendid.

Kes on tähelepanelikult kuulanud puhkorkestri mängu, on märganud, et mitte kõik instrumendid ei võta osa viisi kandmisest, vaid mõned (bassid, tromboonid jne.) ainult annavad iga noodi järele teatavad akordid. Muusikamehed nimetavad neid naljatades st-ta-to-pillideks, sest valsside, masurkade juures — $\frac{3}{4}$ takt — jätavad nad esimese takti (st) vahele, kuid annavad selle järele kaks tooni sarnlevalt st-ta-to-le. Samuti marsside ja polkade juures $\frac{2}{4}$ või $\frac{4}{4}$ taktis jätavad nad esimese takti vahele ja mängivad ainult st-ta, st-ta jne.

Ilma basside ja teiste saateinstrumentideta ei kõlaks orkester täiuslikuna. Ka meie omavalmistatud orkester ei saa ilma saateinstrumentideta läbi. Pudelist on hõlpus valmistada häid „kontrabasse“ ja saateinstrumente. Muidugi tuleb tähendada, et viimaseid saab kasutada ainult orkestri koosseisus, abiinstrumentidena, üksikult mänguks viimased ei kõlba.

Bassid pudelistest.

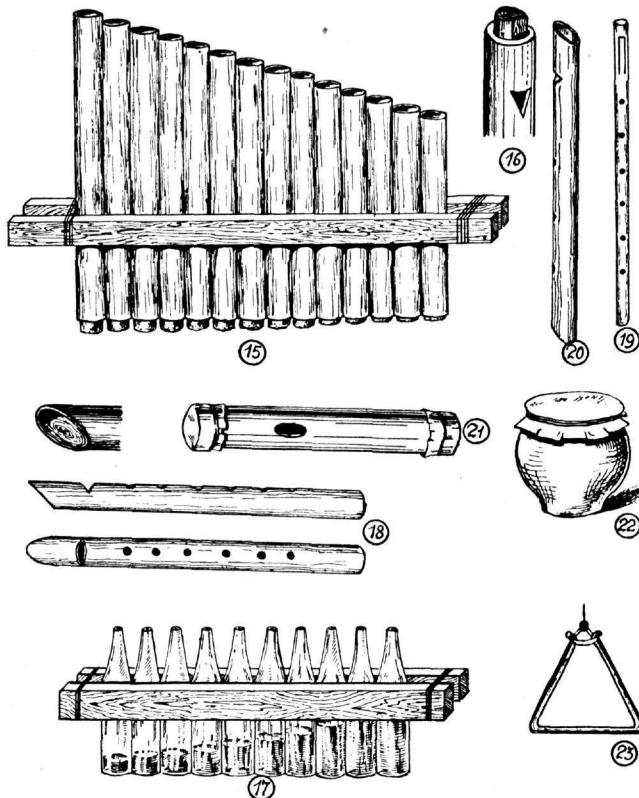
Bassideks kasutatakse suuri pudelid, mille kaela tuleb tugevasti puhuda õhku. Häälestatakse pudelid vee abil, nagu Paani vilegi juures, ainult vaha ei saa siin kasutada, kuna seda liiga palju läheks. Häälestada võib samuti klaveri abil, ainult üks oktaav madalamalt kui Paani vile juures. Täielise bassi saateks tuleb häälestada 12 pudelit: 7 täistooni (do, re, mi jne.) ja 5 pooltoonit (do #, re #, mi # jne.). Lihtsamate viiside ettekandmiseks piisab ka ainult 7 pudelist, häälestatud vastavalt täistoonidele.

Mängimiseks valime ainult need pudelid, milliseid häält on tarvis ettekantavas muusikapaljas. Mängija võtab laualt vastava pudeli ja asetab huultele. Teise pudeli, millist läheb tal edaspidi tarvis, hoiab ta valmis käes. Hääle vahetamisel esimene pudel asetatakse lauale, teine viiakse vasaku käega suu juure, parema käega valime jälle uue pudeli jne.

Pausid bassi muudatuste vahel on peaaegu eranditult suured, nii et küllalt aega jätkub pudelite vahetamiseks. Kõige parem on pudelitele kleepida sildikesed hääle ja numbriga nimetusega.

Saateinstrumendid

valmistatakse väikestest apteegiklaasikestest mahuga 10 sm. Klaasid häälestatakse samuti nagu bassidki, ainult oktaav kõrgemalt, ja neid peab olema vähimalt 12 tükki — terve kromaatilise heliredel. Mängimisel asetame kõik klaasikesed lauale, kust nad

juba vastavalt huulte juure tuleb tõsta. Et saatekõla oleks küllalt täiuslik, tuleb valmistada 2—3 12-klaasikeselist komplekti (kahele-kolmele orkestrandile). Ka siin märgime igale klaasikesele tema numbriga ja tooni.

On veel kaks puhk-instrumenti, millel küll ei ole suurt tähtsust orkestris, kuid mis võivad mõnikord täiendada heli värvingut puhk-orkestris. Need on roopill ja karjapill (putkpill).

Roopill.

Roopilli tunnevad paljud oma lapsepõlvest, aga et teda ka orkestrisse rakendada saab, on vist kõigile uudiseks. Ometi on see täiesti võimalik. Tema valmistamine on väga lihtne. Kuivast pillinoost lõikame välja sirge torukese, umbes pliatsi pikkuses. Mõlemad otsad puhastame (tasandame) taskunõu või villi abil täiesti siledaks. Toru ühte otsa, 1—1 $\frac{1}{2}$ sm otsast, lõikame väikese ristlõike, kas habemenõu või mõne teise terava asjaga. Ristlõikest tõmbame mõlemast otsast alla kaks paralleelset, umbes 3 sm pikkust, lõiget nii, et saaksime torusse väikese keele. Keel tuleb täpselt tasandada noaga ja teha võimalikult painduvaks. Eriti täpselt peab vestma keele otsa. Kui nüüd vile nii suhu võtta, et peaaegu terve keel suus on, keelega sulgeda vile ülemine ots ja puhuda vilesse, siis saame väriseva hääle, mis peaaegu vastab oboele. Vilesse põletame veel 3—4 auku, umbes 2 sm vahedega (joon. nr. 19). Häälestamine sünnib vile lühendamisega niikaua kui tema alghääle (hääle, mille saame, kui kõik augud on sõrmedega suletud) langeb täpselt ühte mingi vabalt valitud tooniga heliredelil. Säärane primitiivne häälestamine tagab siiski võimaluse orkestriga kaasa mängida.

Heli tugevamaks tegemiseks võime konstrueerida vile alumisele otsale väikese ruupori, kas paberist, plekist või lehma sarvest.

Kui teha roopillile 5—6 auku ja harjutada temal mängima, võib temaga ette kanda igasuguseid viise.

(Järgneb)

Sõjad on niisama vanad kui inimkond. Mõned väidavad küll, et kõige varasemal ajal on vaenulised pooled füüsilise jõukatsumisega püüdnud lahendada tüli-vahekordi, kuid see ei ole sõdade ajaloos leidnud laiemalt kinnitust. Tõsi ju on, et füüsilise jõukatsumisega lahendati ennemuiste kitsamas ringis väiksemaid arusaamatusi ja tülisid, mida ka praegu mõningate suuharude patriarhaalsete perekondade vahel tehakse, aga perekondlike ja sugukondadevahelisi konflikte ei saa samastada sõdadega. Sõdade ajalugu tunneb kolme liiki sõdu: saagi-, kättemaksu- ja vallutamissõjad. Saagisõda oli rikastumisabinõu, mida vanasti kõige rohkem harrastati. Viimased kutsusid välja kättemaksusõjad ja alles hiljem, kui rahvad olid jõudnud teatud kultuurilisele tasemele, hakati teisi maid ja rahvaid vallutama.

Sõjas on kõik abinõud head ja hinnatud, kui nad aga edukaid tagajärgi annavad. Mitte üheski tegevuses ei nõuta inimeselt nii laialdast mõistuse ekspluatatsiooni ja energiat kui sõjakunstis. Inimesed ei ole üheski tegevuses kasutanud oma võimeid ja jõude nii laialdaselt ja täieliselt kui sõjaasjanduses. Sõjalise tegevuse edukaks läbiviimiseks võetakse appi kõik tehnika saavutused ja loodusjõud, kui nad on kuidagi sõjavankri ette rakendatavad. Inimese kõrval on kõigil ajal sõdadest osa võtnud ka loomad. Esmajärjekorras võiksime siin nimetada hobust. Ta on leidnud kasutamist nii ratsa kui ka vooris. Vanasti oli hobune peaaegu ainuke kiire liiklemisabinõu, nii pealetungimisel kui ka tagaajamisel.

Metsikult elav hobune hakkas inimestega kodunema pronksiajal. Vana ajaloo uurijad väidavad, et tol ajal mõned Gallia suuharud kasutanud poolmetsikuid hobuseid veoloomadena vankrite ees. Kui vaenlane gallialasile kallale tunginud, püüdnud nad vankrite ette rakendatud hobuste abil vaenlase väeosa ridadest läbi murda. Läbi murdnud, hüpanud gallialased vankreilt maha ja võidelnud nüüd juba jala. Põrgulik müra, poolmetsikute hobuste trampimine ja hirnumine sünnitanud vaenlaste seas segadust ja aidanud palju kaasa lahingu edukaks kordaminekuks. Lahingu kestuse ajal tõmbunud hobusemehed vankritega lahinguliini taha, korraldudes ridadesse, et kaotuse korral omad mehed võiksid vankrite taga varju leida.

Korralik ratsavägi kujunes välja alles raua-aja teisel perioodil. Siis olid juba Euroopas tugevad ja suurekasvulised hobused, kes olid täieliselt kodunenud ja rakendatud inimese teenistusse. Kui Hannibal aastal 218 enne Kr. tungis Itaaliasse, kohtas ta kõigepealt Rooma ratsanikega, kus hispaanlased ja numiidlased omasid teatud ülekaalu just oma suurte ja tugevate hobuste tõttu. Ka vanad germaanlased olevat kasutanud hobuseid, kuigi algul ainult rännakuks ja veoks. Lahingus nad neid esialgu ei tarvitanud. Nende hobused olid harjunud sellega, et seista eemal ja oodata, kuni peremees lahingust tagasi jõuab ja neile selga hüppab. Sadula tarvitamist tol ajal ei pooldatud, sest seda peeti arguse tundemärgiks.

Hobuse kohta peab tähendama, et selle teened sõjaasjanduses on võrdlemisi suured. Sõjas arenevad kõik ta meeled sedavõrd, et ta täpselt tunneb ja teab oma

kohustusi. Tarvitseb meenutada kas või omaegseid vene kasakate hobuseid, kes oma peremeest palju kunagi hätta ei jätanud. Pole mitte legend, et sageli vastaspoolte hobused lahingusse tormasid üksteist hammustades ja kapjadega raiudes. Ka see on teada, et tagaajamisel nad ei annud end elusalt vaenlase kätte, vaid jooksid end pigemini surnuks. Ja ainult selle järele jäi peremees saatuse hoole. Ka eneseohverdusele olid kasakate hobused õpetatud. Kõige ägedama tule all heitsid nad maha, et võimaldada varju oma peremeestele vaenlase kuulide eest. Lahingus läksid nad kokkumatult igasugusele hädaohule vastu, alistudes täieliselt oma peremehele. Segadusse sattus kasaka hobune ainult siis, kui ta kaotas oma peremehe ja ei tunnud enam kindlat kätt, kes teda kõige ägedamal rünnakul julgelt juhtis. Inimese julgus ja mehisus ei andnud talle enam edasi, ja oma seisukorra õudusest äkki aru saades hakkas ta lahinguväljal sihita ringi karglema ja põgenes paanilises hirmus lahingust ilma teed valimata.

Peale otsese lahingutegevuse on hobune tuntud kõigil ajal kui parim veoabinõu. Siin ei ole suutnud teda tänaseni täieliselt kõrvaldada ka meie moodne tehnika.

Vanaaegseis sõdades tarvitati hobuse kõrval ka sarvloomade abi. Määratust härgade karjast ehitati elav tõke. Vaenlasele peale tungides pekseti ning ärritati neid, ja metsikuks muutunud loomad tormasid hunnikus vaenlasele peale, kes paanilises hirmus sellase metsiku jõu eest põgenema pistis. Ka uemal ajal on tarvitatud sarvloomade abi, olgugi mitte lahinguis. Neid on saadetud eelväena „maad kuulama“ sel juhtumil, kui kardetakse, et maa-ala, kust sõjaväed üle peavad minema, on mineeritud. Hädaohu puhul kari hukkub muidugi, kuid päästab sellega inimeste elud.

On teada, et õige vanal ajal tõid leidlikud väejuhid oma sõjavägedesse metsikuid kiskjaid loomi, nagu lõvisid, leopardi, tiigreid jne. Idee kasutada kiskjaid loomi sõjategevuses tekkis nende loomade jahil. Praktiliselt tarvitasid neid sõjategevuses esmakordselt Egiptuse vaaraod. On teada, et väga head sõjalõvid olid vaarao Ramses II, kes surus maha nende abil kõik sõnakuulmatute suuharude väljaastumised. Juba nende ilmumine olevat vaenlase read segamini paisanud. Kui näi aga veel hirmsa mõirgamisega lahingujoonele tunginud, pilanud see kogu väeosa laiail.

Samuti olid sõjaelevandid tähtsaks sõjalisiks üksiks. Neid kasutatakse praeguselgi ajal, kuid nende praegune osa erineb tunduvalt osast, mida nad täitsid vanasti. Enesestki mõista, et eemalt tegutsevate laskeriistade puudusel olid vanasti metalliga soomustatud elevantide loidid küllaltki kardetavad sõjariistad. Nende võitlusse ilmumine sünnitas kohutavat mõju, seda enam, et inimese jõud on tähtsusetu elevandi määratu jõu ees, keda pealegi juhtis julge käsi. Ajaloost teame, et Hannibali isa Hamilkar tarvitas õige ohtrasti elevantide kaasabi vastuhakkavate suuharude allaheitmiseks. Ta tõi neid isegi välja roomlaste vastu, kellede ratsavägi pidi sageli põgenema elevantide eest. Hamilkari elevandid sõna tõsisel mõttes lõmastasid vastase väeosa. Nad tapsid inimesi lontidega ja tallasid neid surnuks.

Hamlikar juhtis elevante harilikult kõige ägedamasse lahingusse ja võitis sellega peaaegu alati vaenlase.

Ka Aleksander Suurel tuli tegemist teha oma hiilgaval sõjakäigul elevantidega. India valitseja Paros saatis talle vastu muu sõjaväe kõrval ka 300 hästi väljaõpetatud elevanti. Aleksander Suure võitmatu sõjavägi pidi taganema, sest juba imeloomade ilmumine sünnitas tema sõdurite seas segadust. Ainult kavaluse läbi läks Aleksandril korda elevante soisesse kohta neelitada ja neid selja tagant kahjutuks teha. Selleläbi võitis Aleksander tähtsa lahingu Indias, mis oleks talle muidu võib-olla saatuslikuks kujunenud.

Ajaloost teame, et isegi Rooma raudsed leegionid ei suutnud vastu panna elevantide pealetungile. Epeirose kuninga Pyrrhose sõjalevantide rivi, nende turjal asuvate tornidega, millesse olid mahutatud odade ja noolte pildujad, ei jäänud roomlaste ridade ees peatumata, vaid tungisid edasi, hävitades ja purustades omal teekonnal kõike ning hirmutades oma müraga sõjahobuseid. Õnneks tulid roomlased lõpuks mõttele mähkida oma nooli takkudega, kasta need tõrva sisse, põlema süüdata ja siis neid elevantide peale loopida. Tuli kohutab igat looma, nii ka elevant. Pyrrhose elevantid sattusid segadusse, tormasid rüsinat tagasi ja sõtkusid puruks osa oma väest.

Suurim sõjalevantide hulk, mida ajalugu tunneb, oli kindlasti kuulsal kartaagolasel Hannibalil. Ta alustas Hispaaniast sõjakäiku Rooma vastu hiilgava sõjaväe eesotsas, kuhu kuulus 1000 väljaõpetatud sõjalevanti. Tema raudne tahtejõud ja üliinimlik pingutus viisid küll sõjaväe üle Alpide, aga suurem osa meestest ja peaaegu kõik elevantid ja hobused hukkusid kuristikes või külmasid surnuks.

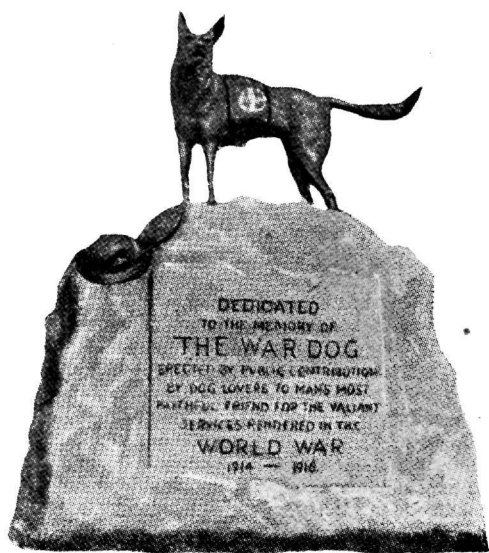
Inglise-India sõjaväes on elevantid tänapäevani alal, aga nende ülesanded on muutunud. Nad ei ole enam lahingust osavõtjad, vaid veoloomad, kandes oma turjal väiksemaid kahureid, eriti mäepatareisid, millest ka nimi „elevantide patarei“. On ka Indias „moonamuretsejaid elevanti“, kes kannavad sõjavarustust ja moonat. Neile järgnevad „pioneerid“, kes läbipääsmatutes kohtades, eriti metsades, teevad oma lontide lõikide abil teed, kannavad kokku puid sildade ja barakkide ehitamiseks jne. Sõjaliste ülesannete täitmiseks määratakse rohkem emaseid elevanti, sest need on esiteks vastupidavamad ja teiseks sõnakuulelikumad. Moodne „elevantide kasarm“ Indias pakub vaatlejale mõndki huvitavat. Hommikul tuuakse

elevantid „tualeti“ tegemiseks kasarmu õue, kus asub basseini. Elevantid koguvad oma lontidesse vett, millega end üle puristavad, kuna ajavad neid sel ajal pesemiskäsnadega nõhivad. Tualett tehtud, järgneb hommikueine. Elevantid korralduvad kui sõdurid ridadesse ja ootavad kannatlikult, kuni aja neile laiali-laotatud mati peale keedetud riisiportsjoni ette annab, mis koosneb viiest nõust, igäüks umbes 1 kilo raskusega. Toitu elevantid ise puutuda ei tohi, vaid peavad ootama käsklust. Lõpuks kuulub „sööma!“. Elevantid tõstavad londi üles, kuna ajavad nõutäie riisi otse avatud suhu pilluvad. Üks nõu läbi, järgneb teine, kuni kõik viis on elevanti suus. Lõunaks antakse värsket rohtu või ka heinu ja magusaks roaks natuke suhkrupilliroogu.

Kõigist teisist koduloomist võttis ja võtab sõjast lähemalt osa ka koer, ent suur on vahe tema praeguse ja endise osavõtu vahel. Oige vanal ajal said sõjategevuseks määratud koerad erilise kasvatusena, nad erinesid õige vähe kiskjaste loomist. Nad lähenesid koerte alg-tüübile, keda koerte kodumaal, Indias, kutsutakse verekoerteks. Verekoera peetakse üldiselt kõige verejanulisemaks loomaks kiskjate loomade seas. Vanad roomlased, greeklased ja pärslased kasutasid niisuguseid koeri sõjategevuses. Vanaaegsete sõjakoerte karakteri omaduste hulka kuulus veel kavalus ja nobedus. Nad hüülsid vaenlasele, kes oli määratud nende ohvriks, salaja lähedale, ja häda inimesele, kellele sellane koer peale kargas ja ta selili paiskas. Peab võtma arvesse, et koeri enne lahingusse saatmist näljutati, ja võib kujutella tagajärgi, kui paar tuhat sellast näljast metslast läkitati salaja vaenlasele kallale. Need ükski ei murdunud, vaid sõid oma ohvri tervena nahka. Verekoerte eest ei pääsnud luuresalgad kunagi tervelt tagasi, vaid langesid harilikult koerte söödaks. On säilinud ajalooline episood Korintuse piiramisest aastail 394—387 enne Kr. Korintlased asetasid väljaspoole linna müüre sõjakoeri, kes pidid jälgima piirajaid roomlasi. Ise aga heitsid nad magama, ilma et oleks tunnimehigi välja pandud. Keskööl jõudsid roomlased laevadel linna alla, ja nähes, et linn on jäetud ilma kaitseta, asusid maale. Nüüd algas metsik võitlus koertega. Vabast linna marsimisest ei olnud juttugi. Üks koertest, saades haavata jooksis suure kisa ja haukumisega tagasi linna, ajades üles sõdurid ja elanikud. Korintlased asusid pealetungijale vastu ja löid roomlased tagasi laevadele. See pärast öeldakse, et koerad on Korintuse päästmisega samuti ajalukku läinud kui haned Rooma päästmisega. Vahe seisab ainult selles, et viimased päästsid Rooma kisaga, kuna esimesed Korintuse võitlusega.

Tiibetis elutseb praegu eriline koera tõug, niinimetatud Tiibeti bulldogid, kes on eriti verejanulised. Kohapealsed suguharud kasutavad neid praegugi veel suure eduga sõdades. Mägisel maal, kus puuduvad täieliselt teed, on koerad ainukesed, kes igalt poolt läbi pääsevad ja vaenlasele ootamatult kaela võivad langetada, ka seal, kuhu isegi inimene ligi ei pääse. Vanad kroonikad teavad kinnitada, et vanasti metsikud kimbriid ja teutoonid võtnud lahinguisse alati kaasa suured karjad verejanulisi dogisid. Ka iirlased ja šotlased, sõidides vanasti inglasega, tarvitanud dresseeritud koerte abi. Kahjud, mis sellased koerad inglasele teinud, pole olnud sugugi väikesed. Kolumbus ja teised Ameerika vallutajad-asunikud tarvitasid õige laialt koerte abi indiaanlaste vastu. Viimased kartnud koeri rohkem kui surma. Palju on omal ajal sellest räägitud ja kirjutatud, et vallutajad kohtlesid päriselanikke nagu metsloomi, toorelt ja julmalt. Päriselanikud olid õigupoolest koerte jahisaak. Sajad seks otstarbekes dresseeritud koerad saadeti metsadesse ja legendikele, kes, leides punanahku, tirisid need kättpidi peremeeste juure või vastuhakkamise puhul mürdsid koha peal maha ja kiskusid lõhki.

Napoleon I sõdade ajaloost leiame, et tema armees leidis ka koerte jahte, ent selle kohta, kui palju koeri

Sidekoertele püstitatud mälestussammas Maailmasõjas ülesnäidatud abi eest

oli ja kuidas neid kasutati sõjategevuses, puuduvad andmed. Arvatavasti tarvitati neid rohkem luureteenistuses kui võitluses. Aga mõnikümne aastat pärast Aafrika vallutamise aega asusid prantsuse sõjaväe juures terved koerte komandod.

Neid kasutati seal peamiselt kiirkäskjalgadeks, kirjukandjaks ja toidutagavara ladude kaitsjaks. Koerte edukas kasutamine Aafrikas oli muidugi tingitud kohapealsest oludest. Muistne kultuurne maa oli muutunud metsikuks, kus puudusid liiklemiseks teed. Pealegi võisid päriselanikud ootamatult prantslasile kaela langeda looduslikult väga kaitstud kohas, sest kohapealseina tundsid nad kõiki salajasi ligipääsu võimalusi ja -teid.

Vene ajaloo on koertel suured teened Kaukaasia vallutamisel. Peaaegu iga kompanii nimekirjas oli ka koerte komando. Kõik koerad pidid tundma oma kompanii mehi ja ilmuma ühes kompaniiga ülevaatusel. Päeva ajal olid koertel puhketunnid, kuna öösi rakendati nad teenistusse. Neid juhiti kindluse müüride vahelt välja ja asetati kõrgesse rohtu või põõsaisse. Nad piirasid rõngana kindlust ja asusid hulk maad eespool väljapandud valveposte, kuna iga minut võis oodata mägestikurahvaste poolt kindlusele kallale tungi. Selle vältimiseks seati koeri välja koguni kahes ringis, ja alles siis tulid sõdureist valvepostid. Koerad tundsid juba kaugemale pealt haistes salaja lähenevat mägestikuelanikke ja asusid nende võitlusele. Kui aga vaenlaste arv vastuhakkamiseks oli liiga suur, tõmbusid koerad tagasi, ühinesid järgmise koerte ringiga ja liikusid edasi kuni valvepostideni.

Koerte luuresalgad asuvad praegugi peaaegu kõigi riikide sõjavägede juures, täites mitmesuguseid ülesandeid. Koer peab harjuma oma kompaniid alati saatma ja täitma tarbe korral eelposti tunnimise aset; ta peab jooksuma ja roomama sõduri käsu peale määratud kohtadesse, andes märku sabaliputamise, kerge haukumise, jalgade kraapimisega või vahiposti juure tagasi pöördumisega.

Koer peab olema kirjandjaks, kiirkäskude edasi-tagasitoimetajaks ja lõpuks — sanitariks.

Paljudes maades on Punase Risti juure moodustatud erilised sanitaarkoerte komandod, keda loetakse tegevates teenistustes olijaks ja kantakse kompanii nimekirjadesse. Oma teenistuses ära harjudes täidavad koerad pärastpoole äärmise kohusetundega oma ülesannet. Ilma puhkusest jooksevad nad lahinguväljal ringi, igalt poolt haavatuid üles otsides. Nad ei karda isegi lähedast lahingumüra. Punase Risti märgiga varustatud koera lastakse alati, nii lahingu ajal kui ka pärast lahingut, lahinguväljale. Nad tungivad igale poole, joostes ühe haavatu juurest teise juure, eraldades haistmise varal elavaid surnuist. Rihmade abil on nende külge seotud korvikesed või nahast taskukesed, milles asub liikuv apteek. Leiab koer haavatu, annab ta talle esimest abi ja jookseb sidumispunkti, kust ta sanitarid kohale toob, kes haavatu ära korjavad. Sageli kutsutakse ka haukumise ja ulumisega sanitarid haavatu juure. Just haavatute leidmises on koertel suured teened. Nad pääsevad kõikjale ja näevad kõik. Sanitaartegevuses sõja ajal kergendab koer väga palju kannataja inimese vaeva, temale kiire abi andmisega või abi kohalejuhitamise.

Ajalugu teab juhtumeid, kus rotte, hiiri, madusid ja isegi mesilasi on sõjavankri ette rakendatud. Buuride sõjas Aafrikas kasutati omapäraseid, mesilastega laetud „pomme“. „Pomm“, mis koosnes kahest poolest, valmistati pajuvitstest. Pajuvitsad niisutati lõhnava vedelikuga, mis mesilasi ärritas. Viskamisel lagunes „pomm“ koost ja mesilased tormasid vaenlasele kallale, nõelates viimast armutult.

Järele jääksid veel linnud, keda sõjaliseks otstarbeks on kunagi kasutatud. Ka nemad on sattunud sõjaajaloo näitelavale. Kõige populaarsemad on neist

Sidetuvidetele püstitatud mälestussammas

landlasi. Siit peale on tuvid teinud kaasa suurema või vähema eduga kõik sõjad. Maailmasõjas olid sidetuvid sideteenistuse alal suure tähtsuse. Eriti agarralt kasutasid neid sakslased salaluureks Venemaal kuid ega lääneriindelgi olnud nende osatähtsus väike. Nende teenete seeriast nimetaksin ainult ühe — osavõtu Flanderni lahingust 1917. aastal.

Eduka luureteenistuse teostamiseks on sagedasti kinnitatud väikeste rihmakeste abil tuvi külge mõnekümnegrammilise mikrofotoaparaat, mis eriliselt seaduna teatud ajavahemike möödudes ise automaatselt pildistab alloleva maastiku. Sel kombel on võimalik saada häid ülevõtteid ümbrusest, vaenlase väe paigutustist ja suurusel.

Paralleelselt tuvidega on väeüksused sõjas kasutanud ka kulle. Viimaste ülesanne ei ole olnud sidemepidamine, kuid selle eest on neilegi langenud küllalt raske ülesanne — püüda kinni lennul olevaid vaenlase tuvisid.

*

Sõjad on alati loonud kangelasi, kelle teeneid on hinnatud aumärkidega, mälestussammastega ja mõnesuguste soodustustega. Tuvidegi hulgas leidub teenetega sõjaveteraane. Hea hulk aastaid tagasi suri Ameerikas sidetuvi, kes võttis osa maailmasõjast ja maailmasõjas Ameerika sõjaväele väga tähtsaid teateid kohale toimetas. Teda nimetati juba sõja ajal „President Wilsoni“ nimega. „President Wilson“ lendas kord haavatuna 25 miili 25 minutiga, tuues Ameerika kindralstaabile olulise tähtsusega andmeid. Pärast sõda viidi see tuvi Ameerikasse, kus ta veel 11 aastat sõjaväe tuvi baasis Monmountis niinimetatud „pensionil“ oli. Hulk mälestussambaid on püstitatud sõjas ülesnäidatud teenete eest loomadele, eriti torkavad püstitatud mälestussammaste seerias silma mälestussambad koertele ja tuvidele.

Ülaltoodust nägime, et sõdade ajaloo on loomad mänginud suurt osa. Tehnika saavutused on järjest loomade osatähtsust sõjas vähendanud. Sõda on meil ajal muutunud tehnika võidujooksuks riikide vahel. Sellest hoolimata ei ole tehnika veel suutnud suruda loomi emale Marsi väljalt. Uhel või teisel viisil tuleb neil tulevikusõjaski täita ülesandeid missuguseid ja kellel enam, kellel vähem, selle dikteerib ette tuleviku sõda ise.

-ju.

HIINA PROBLEEM

Mõnda aega juba kestab Hiina-Jaapani sõda, ehkki ametlikku, seni kombeks olnud sõjakuulutamist pole olnud. Seega peaks seda sõda kutsuma „de facto“-sõjaks. Kas see vihjab sellele, et tulevikus võimalike sõdade puhul üldse enam ei tarvitata sõjakuulutuse deklareerimist? Sääraseid arvamisi on ju varemgi kuulda olnud.

Käesolevas kirjutuses ei käsitleta Kauge-Ida sündmuse strateegilisest küljest, ei sümpatiseerita kummalegi poolele, vaid vaadeldakse üldisest seisukohast.

Hiina riik ja rahvas on eurooplasile ikka olnud mõistatuseks. Hiina on aastatuhandeid püsinud, maailma suurriigid ja rahvad on selle aja jooksul tõusnud oma hiilguse tipule — ja hävinud. Kuid hiinlased ja nende riik püsib.

Hiinlased ise nimetavad oma riiki „Tšungkuo“ — keskriik, ametlik nimetus hiina keeles aga kõlab „Tšung-huo-miu-kuo“ — keskne õitsev rahvariik.

Päris-Hiina koosneb 18 maakonnast ehk provintist, ja on pindalalt 3,7 milj. ruut-kilomeetrit suur, ning seal elab umbes 450 miljonit inimest.

Hiina on üks rikkamaid maid. Maapõuevaradest võiks esijoones nimetada kivisöelademeid Šansi provintsis, kus kivisöe tagavarasid hinnatakse 1000 miljardile tonnile. Sellele järgneksid rauamaagi-lademed, õlismetallid jne.

Päris-Hiina maapinna headus on otse muinasjutuline, huumuspind on kilomeetrite paksune, maidu poleks ka mõistetav sääranane rahva tihedus, sest peab otse imestama, kuidas maa jõuab neid kõiki toita.

Kuid ka viimane maalapp on ära kasutatud ja üles

haritud, ja hiinlast peetakse täie õigusega maailma virgimaks põllumeheks.

Praegune Jaapani ekspansioon ei tulnud ootamata. Juba möödunud sajandi lõppaastail ning käesoleva sajandi algul leidis aset rida selletaolisi sündmusi. Tähtsaim Jaapani rünnak Hiinale sündis aga 1930. aastal, mille tulemusena loodi Mandžukuo vasalliriik. Siis oli ka maailmale selge, et tuleb oodata uut rünnakut Hiinale...

Ka Jaapanis on rahva tihedus jõudnud äärmuseni. Tahes või tahtmata peab Jaapan leidma endale asu- maid, kuhu juhtida oma rahva ülejäägi. Kuid nagu on selgunud, ei ole jaapanlased massiliselt Mandžukuoosse välja rännanud, kuigi suurel arvul, umbes ¼ miljonit, olgugi, et Jaapani valitsus sinna väljarändamist soodustas ja abistas. Hiinlasi aga, ilma mingite soodustusteta, on sinna kolinud mitmed ja mitmed miljonid.

Samasugune nähtus ilmneb ka K o r e a s, mis juba aastakümneid on Jaapani valitsuse all, ja kus tühja ja head maad külluses.

Jaapanlane ei armasta neid põhjapoolseid karmi kiimaga maid, neid tõmbab nagu mingi salavägi lõunasse. Kas on see verehäääl, mis kutsub neid tagasi algkodu poole, või nende lõunamaine loomus, mis eelistab sooja, kuigi ei saa ütelda, et jaapanlane ei taluks karmi kliimat. Siiski vabatahtlikult ta põhjapoolle välja ei rända.

Mis põhjustab siis Jaapani kallalitungi Hiinale?

Otseseks rahva mahutamiseks ei tule, nagu ülal tähendatud, see ekspansioon kõnegi alla. Lõuna-Hiinas on maa rahvast otse üleküllastunud.

Jaapani 124. keiser Hirohito

Jaapanlased ise seletavad, et nad ei taha allutada Hiina riiki, vaid tahavad kommunismi levimisele Aasias, eeskätt Hiinas, lõppu teha, sest see ei sobivat kollase rassi ideoloogiale. Ta lihtsalt avitab Hiina rahvast vabaneda võõra mõju all olevast valitsusest. Seega puht-hiinlasearmastusest peksab ta hiinlasi. Mis tähendab sealjuures mõni miljon inimelu! Jaapani valitsuste poliitika aastasadade jooksul pole üksiku isiku elust ega hädast iialgi hoolinud. Varemmail aegadel valitsus piiras oma rahvaarvu juurekasvu laste arvu normeerimisega. Üle normi lapsed hävitati ja rahvaarv püsis sajandeid ühel tasemel. Nüüd ei pidurdata juurekasvu ja rahva arv kasvab kohutava kiirusega. Säärases suures juurekasvus näeb Jaapani valitsus riigi ja rahva elujõulisust ja tugevust. Ka praegu ei tähenda üksikisiku heaolu kuigi palju: kõik on rakendatud kogu rahva ja riigi tuleviku kasuks tööle, kusjuures enamikul rahvast tuleb viletsust tunda, kuid see olevat rahva parema tuleviku suhtes vajaline ohver.

Ei ole maailmas nii rahvasterviklikku riiki kui Jaapan. Mõni tuhat hiinlast ja ainot, maa endisi päriselanikke riigi põhjaosas, on kõik ta vähemusrahvad. Ainodel puuduvad isegi kõik kodanikuõigused.

Jaapani rahva kehastuseks on keiser ehk mikaado, keda peetakse päikesejumala otseseks järglaseks. Ta on jaapanlaste nii poliitiline kui ka usuline valitseja, kelle tahe on enam kui käsk. Praegune keiser Hiro-

hito astus 1926. aastal troonile ja ta sugupuu küünib kuni 2500 aastat tagasi.

Keegi jaapanlane ei tohi oma keisrile ülalt alla vaadata. Juhul, kui keiser linna külastab, tühjendatakse kõik uulitsäärsed pilvelõhkujad elanikest.

Üks põhjusist, mis sunnib Jaapanit Hiinat enda alla saama, on Jaapani kiirelt arenenud tööstus. Tal on vaja turgu ja tooraineid oma lugematuile vabrikutele ja tehaseile. Hiinas esile kerkinud Jaapani kaupade osaline boikott oli Jaapanile valusaks löögiks. Jaapanil, kasutades odavat tööjõudu ja omades tähtslikumad tööstuste sisseseaded, õnnestus oma odava kaubaga maailmaturge vallutada, teiste tööstusriikide saadusi kõrvale tõrjudes. Selle jaapani-hädaohu pidurdamiseks ja oma tööstuste päästmiseks kerkisid kõikjal tollimüürid. See oli aga Jaapanile suur kaotus, mis teda kiirustas reaalseid samme astuma. Hiina turu omandamiseks, sest Hiina oma ligi poolemiljardilise elanikkonnaga ja vähem arenenud tööstusega on suur ostja ja Jaapani rahva toitja.

Tollimüüride õigeaegse lammutamisega oleks vist ka ära jäänud praegune konflikt.

Teine põhjus, mis on samuti kaaluva tähtsusega, on ikkagi üleliigse rahva mahutamise küsimus. P. A. Ühendriigid, Austraalia jne. sulgesid oma väravad jaapanlasile. Seega on ka lõunamere saared suletud, mis neile oleksid otse ideaalsed. Vaevalt avatakse need väravad rahulikult teel jaapanlastele.

Ka tulevaste heitluste jaoks vajab Jaapan Hiinat kui liitlast. Ei ole uudiseks deviis: Aasia aasiastele. See kõik vihjab sellele, et Aasia vajab ruumi oma rahvastele.

Jaapan on võtnud endale ülesandeks olla Aasia rahvaste juht. Hiina rikkalikud maapõuevarandused ja määratu inimmaterjal on temale vajalised oma missiooni täideviimiseks.

Peetakse vahel jaapanlasi ja hiinlasi hõimudeks, mis küll tõele ei vasta. Kunagi oli küll Jaapan Hiina vasallriik, kuid jaapanlased tegid endid peagi iseseisvaks. Jaapanlased on segatõugu rahvas, tugevasti Hiina kultuurist mõjutatud. Jaapanis on seni tarvitusel Hiina tähestik (samuti ka korealastel).

Samuti on ka hiinlased segatõugu rahvas; üks provintssid erineb tunduvalt teisest, kuid kultuur on kõigil ühtlane, mis neid liidab kokku üheks tervikuks.

Hiinlane on suur rahvuslane. Olgu ta kõige lihtsam kuli või päratuurikas hiina ärimees, nad on ühtlaselt kiindunud oma maasse. Hiinlane võib võõrsil elada, raha koguda, kuid ta unistuseks on kodumaal surra. Pealegi peab hiinlane oma tõugu ülimalt tõuks, teistele rahvastele vaatab ta ülalt alla (ka valgeile). Nende igivanad traditsioonid, esivanemate austamise kultus, on need suured tegurid, mis hiinlased ja nende riik on püsinud läbi aastatuhandete.

Hiinat on sõjaliselt alistatud palju kordi võõraste maadevallutajate poolt, kuid aegade jooksul on võitjad hiinlasisse sulanud...

Viimastel aastakümnetel on Hiina haige mehe seisukorras. Bokserite mässust peale on suurriigid Hiinat ekspluateerinud. Ka Hiinas eneses on raskeid si-

semisi katsumisi olnud. Need käärimised ja kodutülid nõrgestasid teda tunduvalt, kuid nad virgutasid ka uuele elule. Iga murrang ja taassünd on valuline, kuid paratamatu. Kui jälgida Hiina arengut Mandžukuo loomisest tänaseni, siis peab ütleva, et on saavutatud suuri edusamme. Siis ei suutnud hiinlased kuigi tõhusat vastupanu jaapanlasile avaldada. Ja nüüd Shanghai jaapanlased takerdavad ühel kohal juba pikemat aega, vaatamata oma suurele tehnilisele ülekaalule. Põhja-Hiinas oli neil algul edu, kuid siis järgnesid hiinlaste tublid vastulöögid. Jaapan, et oma prestiiži säilitada, peab paiskama üha suuremad jõud tegevusse. Vastuvaidlemata on ta tehniliselt ja sõjaväe väljaõppelt kaugel ees hiinlasist. Kuid vahuselt ei jää hiinlased jaapanlastest taha.

Hiina valitsuse rahalised ressursid on teadmata, kuid palju nõrgem ta Jaapanist ka ses suhtes ei ole. Kui aga arvestada, et kõigis hiinlasis on tugev jaapanivastane meeleolu, siis pole võimatu, et Hiina rikkad rahamagnaadid ei sule oma kukruid, vaid abistavad rahaliselt valitsust. Isegi mõned provintsi kindralid, keda jaapanlased pidasid oma truudeks liitlasteks või vähemalt erapooletuiks, on jaapanlaste vastu välja astunud, kõige selle järgi võib oletada kõigi hiinlaste ühisrinde tekkimist.

Hiina sõjaväe suurust arvestavad välismaa asjatundjad 2 miljoni inimese peale. Lühikese ajaga võidakse see tõsta 4,5 miljonile. Kui veel arvestada Hiina rahvaarvuga, siis võib ta selle arvu veel kümnekordistada. See on aga mass, mitte sõjavägi. Ohvitseridest tuleb kõige esmalt puudus. Üldine rahva hariduse madal tase ei võimalda nii suurel arvul juhtide saamist.

Ka relvastuse suhtes ei näi Hiina olukord kiiduväärt olevat. Hiina oma vabrikud võivad päevas välja

Hiinlaste juht — marssal Tsiang-kai-šek

Soomusrong Kalgani raudteel

lasta umbes 700.000 padrunit. Üksikud tehased peale püsside valmistavad vaid kergeid suurtükke. Raskeid ei valmistata Hiinas üldse. Seega tuleb väismit relvi ja laskemoona osta. Mereteed peavad aga Jaapani sõjalaevad oma kontrolli all. Jääb järele maatee läbi Mongoolia Venemaalt. Siin puudub jälle raudtee, võib kasutada õhuteed ja teatud aastaegadel ka transporti veoautodel, nagu arvavad inglise asjatundjad.

Kuid sellest juureveost ei piisa pikemaks ja suuremaks sõjaks. Toiduainete küsimus ei kerki nii teravalt esile. Hiina suudab siiski oma rahvast toita, sest hiinlane, meie mõiste järele, tarvitab toitu haruldaselt vähe.

Kõige järele otsustades, kui keegi vahele ei sega, peaks lõpuks Hiina Jaapanile sõjaliselt alla jääma. On aga iseküsimus, kas Jaapan suudab ennast Hiinas täiel määral maksma panna. Olulise tähtsusega on Hiina rahva tahe ennast jaapanlaste vastu kaitsta, sest tal ei puudu usk oma tõusse, kultuuri ja oma rassi üleolekusse. Ja see viimane tõik on üks tähtsamaid.

Relv ei oma igakord peamist tähtsust! Seejuures ei tohi ka unustada, et maailma kaaluvaima rassi — valge rassi — ühe osa poolehoid kuulub Hiinale. Eeskätt muidugi Nõukogude Vene, P. A. Ühendriikide, Inglise, Prantsuse, Hollandi jne.

Teiselt poolt aga Saksamaa ja Itaalia sümptia näib kalduvat Jaapanile, kuna ka Jaapan on ennast deklareerinud kommunismi vastaseks, mille ka eelnimetatud riigid on oma lipukirjaks võtnud. Mõlemail neil riigel on oma südamelähedased soovid ja eesmärgid, millede läbiviimist nad arvavad kergemini saavutada Jaapani edu puhul. Pealegi pole kummalgi seal asumaid, mis võiksid Jaapanile himu teha.

Nõukogude Venel on vaja kõige rohkem tähelepanelik olla — on ju Jaapani aktsioon kommunismi vastu sihitud. Ka P. A. Ühendriigid ei saa külmavereliseit pealt vaadata, kui Jaapan alistab Hiinat. Mõlema riigi juhtivad mehed on juba aastaid juurelnud tulevase või-

maliku sõja probleemi kallal. Et niisugune sõda kord teoks saab, selles ei kahtle kumbki pool. Sellest siis ka loomulik järeldus, et püütakse abistada Hiinat.

Jaapan muidugi ei soovi käesoleval hetkel, et temal tekiks sõda Venega ja Ühendriikidega, kuna ta käed on Hiinaga seotud. Eriti viimase riigi kaasalöömine võiks ta olukorra täbaraks muuta. Nõukogude Venest vaevalt usub ta avalikku kallale tungijat. Viimase sisepoliitiline olukord on tänapäeval täis vastuolusid, ja ta tegutseb intensiivselt oma siseasjadega. Lisaks sellele köidab Euroopat sisesõda Hispaanias, mis on Euroopa suurriigid jaganud nagu kaheks leeriks. Ka Palestiina sündmusil on siin oma mõju. On vaevalt usutav, et teissugustes olukordades oleks Jaapan alustanud Hiina vallutussõda ja usuks oma edusse nii kindlasti.

Kuid ka Jaapani kavatsuste ebaõnne puhul ei sünni maailma tasakaalus suuri ümbergrupeerumisi. Lüüa Jaapan ju ei saa ja Hiina probleemi lõpplahendus jääb sadakorda jällegi otsustamata.

Jaapani täielisel edul on aga kaugelulatuvad tähendused.

Prantsuse Indo-Hiina, Hollandi India, Briti krooni pärl — India ning Ühendriikide asumad on siis järgnevalt Jaapanile silmahimuks, kus võiks

asundada oma rahvast. Ja siin võivad jällegi tekkida uued tülikolded.

Olgugi, et hiinlased on praegu jaapanivaenulised, kui aga Jaapani valitsus oskab ajada hiinlaste vastu võetavat poliitikat, ei haava nende rahvustunnet ja avitab neid kultuuriliselt edasi, võib vaen muutuda sõpruseks.

Pole ju sugugi võimatu, et mõne aastakümne pärast on hiinlased niisama kõrgel tehnilise arengu tasemel, kui jaapanlased.

Kas siis veel need kaks võimsat riiki lubavad ja sallivad valgete rahvaste hegemooniat maailmaturgudel ja valitsemises?

Kas valgerasssuudat tööstuses võistelda vähenõudlike hommikumaaalastega?

Valged rahvad ei saa elada ilma asumaadeta, kust saadakse tooraineid ja kuhu müüakse oma saadusi. Kaotanud need turud, on nad kitsikuses, ning valgete maailmavalitsemine võib variseda kokku.

Ajaloo ja saatuse teed on ühised. Iga põlv ja ajastu peab ise oma probleemid lahendama. Seepärast jälgivad kõik rahvad põnevusega Hiina-Jaapani konflikti ja vahekordade arenemist, olles valvel oma huvide eest.

A. H.

Toimetusele saadetud Kirjandus

Kirjanduslike koguteoste väljaandmist praktiseeritakse väga laialdaselt kõigi haritud rahvaste juures, ja seda mitte ükski tänapäev, vaid seda on tehtud juba renessansiajast peale. Meie kirjandus on võrdlemisi noor ja siin pole saadud koguteoste väljaandmise moodust kuigi palju viljelda.

Nüüd on o.ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ asunud ka meie populaarsema kirjaniku Oskar Lutsu kogutud teoste väljaandmisele. See on õigustatud nii kirjaniku toodangu ulatuse kui ka selle tähtsuse suhtes meie kirjanduses. Lutsu kogutud teoste väljaandmise peamiseks vajaduseks on aga asjaolu, et kirjaniku loomingut ühtlasel alusel kättesaadavaks teha kõigile kirjandusesõpradele. Sellesse väljaandesse on koondatud kõik seni eriraamatuna ilmunud kui ka tähtsamad ajakirjades ja ajalehtedes avaldatud O. Lutsu tööd. Kogutud teosed ilmuvad 30-nes köites kolme aasta jooksul.

Neil päevil ilmusid müügile O. Lutsu kog. teosed.

I köide: O. Luts: Kevade I. Pildikesi koolipõlvest. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind Kr. 2.75.

II köide: O. Luts: Kevade II. Pildikesi koolipõlvest. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind Kr. 3.20.

III köide: O. Luts: Suvi I. Pildikesi noorpõlvest. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind Kr. 3.—.

H. G. Wells: Lühike maailma ajalugu II. Keskaeg: Rooma riigi allakäigust suurte avastusreisideni. Tõlk. L. Loone, redig. prof. P. Tarvel. 96 lhk., hulga piltidega, kaartide ja kronoloogilise tabeliga. Hind Kr. 1.—. Elav Teadus nr. 68. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

R. Sirge: Jozef Pilsudski. Uue Poola looja. 160 lhk., piltidega, hind Kr. 1.50. Suurmeeste Elulood nr. 39. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu 1937.

J. Ruus, A. Meikop, R. Rytter ja L. Hannuksela: „Rahvaulikoolid meil ja mujal“. Toimetanud Neeme Ruus. Üleriiklike Rahvaulikoolipäevade korraldava komitee väljaanne, Tallinn. 47 lhk. Hind 30 senti.

EESTI PABERI AKTSIA SELTS

esitab järgmisi paberivabrikuid:

PÕHJA PABERI- JA PUUPAPI-VABRIKUTE AKTSIA-ÜHISUS, TALLINN

AKTSIA SELTS TALLINNA PABERIVABRIK E. J. JOHANSON, TALLINN

TÜRI PABERI- JA PUUPAPI-VABRIKU AKTSIA SELTS, TÜRI

AKTSIA SELTS PABERIVABRIK „KOIL“, KOHILAS

MÜÜK AINULT SUUREL ARVUL

Eesti ainuke vasesügavtrükkis ilmuv ajakiri

„NÄDAL PILDIS“

on ehteks igale lugemislauale. Ajakiri toob igas numbris:

huvitavaid fotomontaaže päevasündmustest nii kodu- kui välismaal;

artikleid vaimse elu igalt alalt meie parimate publitsistide sulest;

algupäraseid novelle meie tuntuimailt kui ka algajailt kirjanikelt, samuti põnev-
jutte tõlgetena;

reisi- ja vaatluskirjeldusi kodumaa kõigist paiğust ning ka võõrriikidest.

„Nädal Pildis“ ilmub kaks korda kuus ja maksab tellides: 1/1 aastas kr. 5.—, 1/2 a. kr. 2 50, 1/4 a. kr. 1.25. Välismaale 50% kallim. Tellimisi võtavad vastu kõik Vabariigi postiasutused, ajakirjanduse-kontorid ja talitus Tartu mnt. 49, tel. 304-22

„Nädal Pildis“ jagab oma 1938. a. aastatellijate vahel

10 väärtuslikku preemiat

K/Ü. „TÖÖKOOL“

PÄRNU MNT. 28, TEL. 462-56.

- „MEŽDUNARODNAJA KNIGA“ PEAESINDUS EESTIS.
- Soovitame suures valikus NSV Liidus ilmunud õppe- ning käsiraamatuid õhukaitse ja gaasiasjanduse alalt.
- Tellimiste vastuvõtmine kõigi NSV Liidus ilmuvatele sõjaasjanduse eriajakirjadele ja raamatutele.
- Alatine uudiste väljapanek meie reklaamvitriines.

Ootamatult võib variseda terveim ja tugevaim mees!

Haigus ja õnnetus

voib Sindki tabada kesk kõige paremat iga — siis, kui tunned liigestes paisuvat jõudu ja tuleviku kavatsused täidavad meeli

EEKS-MAJA

elukindlustuse poliis kannab hoolt Sinu naise ja laste tuleviku eest

EEKS-MAJA JUHATUS

ja peakontor Tallinnas,

Dabaduse väljak nr. 10 • Telefon 478-08 (kodune keskjaam)